

Bloemen
op de
muur

KRISTIEN
DIELTIENS

Bloemen op de muur

Educatieve handleiding

bij het boek Bloemen op de muur

van Kristien Dieltiens

_____ met werkvormen rond armoede

geschikt voor de tweede en de derde graad algemeen en technisch
secundair onderwijs en voor de derde graad beroeps secundair onderwijs

Colofon

Bloemen op de muur is een educatieve handleiding bij het boek
“**Bloemen op de muur**” uitgegeven door

Welzijnszorg vzw,
Huidevettersstraat 165
1000 Brussel
tel 02 502 55 75
fax 02 502 58 09
info@welzijnszorg.be
www.welzijnszorg.be

Samenstelling: Carla Pedro, Griet Vangrunderbeek
& Tina Van Eyken

Met dank aan: Anita Wuestenberg, Bellinda Staelens,
Monique De Dobbeleer & Kristien Dieltiens

Taalnazicht: Frieda Bex

Vormgeving: Laura Albarracin

Druk: Van Wilderode

Verantwoordelijke uitgever:
Herwig Hermans
Schoendalestraat 60
8793 Sint-Eloois-Vijve

Depotnummer:
D/2003/9620/3

“Bloemen op de muur” maakt deel uit van een drieluik gere-
aliseerd door uitgeverij Clavis, in nauwe samenwerking met
Welzijnszorg vzw.

* “Kermis voor Sam?”, een prentenboek (niveau kleuteronderwijs
en eerste graad lager onderwijs)

* “Een meisje van Karton”, een (voor-)leesboek (niveau lager
onderwijs)

* “Bloemen op de muur”, een leesboek (tweede en derde graad
secundair onderwijs)

Bij elk van deze uitgaven is een educatieve handleiding verkrijgbaar
met verschillende werkvormen voor de betreffende doelgroep.

September 2003

Inhoudstafel

Korte inhoud	4
Inleiding	5
Deel 1: Specifieke lessuggesties voor de tweede en derde graad algemeen en technisch secundair onderwijs	7
1.1 Lessuggesties voor het vak Nederlands	7
1.2 De Nationale Armoedetest	11
Deel 2: Specifieke lessuggesties voor de derde graad beroeps secundair onderwijs	17
2.1 Lessuggesties rond het lezen van het boek	17
2.2 Groepswerk rond de sociale kaart van de gemeente	20
Deel 3: Gemeenschappelijke lessuggesties om rond armoede te werken in het secundair onderwijs	23
3.1 Vier manieren om naar armoede te kijken	23
3.2 De kringloop van armoede	26
3.3 Budgetoefening voor de derde graad	30
Deel 4: Achtergrondinformatie voor de leerkracht	35
4.1 De auteur van het boek	35
4.2 Armoede uitsluiten & Welzijnszorg	36
4.3 www.armoede.be	37
Bijlagen	
1. Controletoets 'Bloemen op de muur'	39
2. Adressen Regionale Diensten Welzijnszorg vzw	41
3. De 'Miss en Mister Solidarity' verkiezing	42
4. Kennismaking met de personages	44
5. Groepswerk rond de sociale kaart van de gemeente	46
6. Vier manieren om naar armoede te kijken	51
7. Armoede in verschillende levensdomeinen	52
8. De kringloop van armoede	53
9. Budgetoefening voor de derde graad	54
10. Een brief van Dikke Freddy	55
Bibliografie	56

Korte inhoud

Sandy tekent en schildert graag, én ze is verliefd. Niemand weet het. Ze mogen het ook niet weten. Ze zouden het niet begrijpen, ze zouden erom lachen. Het is háár geheim.

Bloemen op de muur is haar lievelingsprent. Oranje en groen op wit. Dezelfde bloemen die groeien onder struiken in grote tuinen rond grote huizen. Waar mooie mensen wonen die zich voor niets hoeven te schamen. Bloemen onder struiken, oranje vlekken die zich verborgen houden. Net als Sandy.

Als oudste dochter van een groot gezin heeft Sandy het niet makkelijk. Zoals elke tiener twijfelt ze aan zichzelf: te dik, te wit... En ze droomt van een betere toekomst, met Alex, met werk. Maar het nest waaruit ze komt, laat haar niet los. Met veel levenskracht en een sterke verantwoordelijkheidszin probeert Sandy zichzelf en haar familie in moeilijke omstandigheden recht te houden. Toch zal ze ooit de keuze moeten maken tussen blijven of gaan.

Inleiding

Bloemen op de muur brengt de lezer een sterk en genuanceerd portret van een tienermeisje dat opgroeit in een kansarm gezin. Het is geen aanklacht tegen armoede, eerder een registratie met als hoop: aanvaarding voor die gezinnen die in onze maatschappij het meest uitgesloten worden, omdat ze in armoede leven.

Het boek bevat tal van verwerkingsmogelijkheden om het thema armoede in de middelbare klas aan bod te laten komen. Jongeren ervaren dat een modaal leven leiden niet voor iedereen weggelegd is en dat mensen die aan de rand van onze samenleving leven, vaak botsen op verschillende uitsluitingsmechanismen. Jongeren die in armoede leven, kunnen zich herkennen in het verhaal van Sandy. Maar ook voor andere jonge mensen biedt deze tiener heel wat identificatiemogelijkheden. Sandy is immers niet alleen arm, ze is ook verliefd en verantwoordelijk voor haar gezin en creatief ...

Deze educatieve handleiding bevat verschillende werkvormen en lessuggesties om het armoedethema aan te snijden bij jonge mensen. Het kan gebruikt worden in het kader van de lessen Nederlands, godsdienst of zedenleer, bij Project Algemene Vakken (PAV) of naar aanleiding van een schoolactie rond Welzijnszorg.

In de vakken **godsdienst**, **zedenleer** en **PAV** kan meer inhoudelijk gewerkt worden rond de kringloop van de armoede. Er bestaan tal van informatieve spelen en films rond dit thema die de (theoretische) lessen opgenomen in deze handleiding kunnen documenteren. Hiervan geven we een aantal goede voorbeelden mee.

In het vak Nederlands kan de leerkracht verwerkingsopdrachten geven, waarbij de vier vaardigheden (lezen, spreken, schrijven, luisteren) geoefend worden.

Uiteraard kan een vakoverstijgend project uitgewerkt worden met de verschillende leerkrachten van bovenvermelde vakken. Het verhaal van de beginnende verliefdheid is bijvoorbeeld heel herkenbaar voor tieners en kan ook verwerkt worden in de VOET (vakoverschrijdende eindtermen) m.b.t. relationele vorming, bv. over de verschillen in sociale achtergrond en ook over de relatie met allochtonen.

Bij de verwerking van het verhaal zal de leerkracht extra oog moeten hebben voor de reacties en beleving van de verschillende leerlingen uit de klas, want iedere klas heeft wel zijn eigen ypsilonmeisjes en jongens.

Tina Van Eyken
Welzijnszorg vzw

Deel 1: _____

Specifieke lessuggesties voor de tweede en derde graad algemeen en technisch secundair onderwijs

1.1 Lessuggesties voor het vak Nederlands

Hieronder worden enkele suggesties voorgesteld die bruikbaar zijn voor het vak Nederlands. Dit deel bevat een controletoets en enkele ideeën om het boek te gebruiken in functie van de vier vaardigheden (lezen, schrijven, spreken en luisteren). De leerkracht kan er enkele opdrachten uit kiezen, ze verder uitwerken en aanpassen aan de klasgroep, de beschikbare tijd en de eigen creativiteit. Er kunnen combinaties van opdrachten gemaakt worden of er kan gekozen worden voor een projectmatige aanpak door de lessuggesties van deel 3 erbij te betrekken.

Bovenaan iedere lessuggestie wordt verwezen naar de vaardigheid, die bij de opdracht het meest centraal staat. Af en toe wordt er verwezen naar één specifiek aspect uit de leerstof.

Lessuggestie 1: De controletoets

→ Centrale vaardigheid: Lezen

Met de controletoets willen we nagaan of de leerlingen het boek (helemaal) gelezen hebben. Uit de antwoorden op de persoonlijke vragen kan de leerkracht bovendien de appreciatie van de leerlingen op het boek aflezen. Met de toets zijn 10 punten te scoren. Je vindt een verdeling per vraag. De controletoets is opgenomen in bijlage 1.

Controletoets ‘Bloemen op de muur’ (Kristien Dieltiens) /10

De leerlingen mogen het boek gebruiken tijdens de toets. Samenvattingen en aantekeningen zijn niet toegelaten.

1. Heeft dit boek je aangegrepen? Waarom (niet)? Leg uit. /1

Persoonlijk antwoord.

2. Verklaar de titel van het boek. Let op: er zijn verschillende betekenislagen. /1,5

Sandy tekent en schildert graag, maar niemand mag het weten. Ze spaart stiekem om ooit een schildersdoek te kunnen kopen, zodat ze haar eigen kunstwerk kan maken.

“Bloemen op de muur” is haar lievelingsprent. Het betreft een schilderij van een zekere H.F. Latour (gevonden in een boek op de trap).

“Bloemen op de muur” associeert ze met de bloemen die groeien onder de struiken in grote tuinen, rond grote huizen en die zich verborgen houden. Net zoals Sandy.

3. Welk beroep hebben Bart Van Sevenant en Katrien Vervloet? Leg uit. /1

*Bart Van Sevenant: Maatschappelijk Assistent (Sociaal Werker)
Katrien Vervloet: Schuldbemiddelaar*

Gezinnen zoals dat van Sandy hebben het vaak heel moeilijk om met geld om te gaan. Ze hebben nooit geleerd om geld te beheren en de schulden durven zich nogal eens opstapelen (kopen op afbetaling, - verkeerde - bestellingen via postorderbedrijven...). Deze gezinnen geraken er zelf moeilijk uit. Schoolrekeningen, verzekeringen enz. kunnen niet meer betaald worden.

Mensen zoals Bart Van Sevenant en Katrien Vervloet proberen deze mensen te begeleiden in het omgaan met geld. Ze proberen samen met die gezinnen oplossingen te zoeken voor hun financiële problemen.

4. Vertelperspectief. Vergelijk bij elk hoofdstuk telkens de eerste alinea met de rest van de tekst. Wat valt je op? Met welke vertelstandpunten hebben we te maken? /2

In de eerste alinea gebruikt de schrijfster telkens een hij-verteller. Je ziet dan alles vanuit het standpunt van "de kleine jongen" (Kevin). Na die eerste alinea neemt Sandy over: een ik-verteller.

Hier en daar zijn de gedachten van Alex te lezen (cursief gedrukte tekst).

5. a) Kan je Kevins gedrag verklaren? Waarom is hij zo teruggetrokken? Waarom blijft hij liever weg van school en van huis? /1

b) Op een bepaald moment in het verhaal lijkt Kevin even open te bloeien. Wanneer? /0,5

c) Waarom zijn de puppies zo belangrijk voor hem? /1

a) Kevin is ongelukkig en depressief. Hij stottert en heeft het moeilijk op school. Hij wordt gepest op school.

Kevin is enorm angstig en voelt zich overal onveilig. Hij verstopt zich voor alles en voor iedereen. Hij wil liever geen contact meer hebben met mensen, want die kwetsen hem. De energie van ma en pa gaat naar het omgaan met hun verschillende problemen en niet naar aandacht voor en begeleiding van hun kinderen.

b) Wanneer hij met Sandy rondloopt in het huis en de tuin van de dokter. Hij voelt zich veilig in deze oase van rijkdom, waar het leven zorgeloos lijkt en waar er eten en drinken in overvloed is... Het is een droomsituatie. Sandy en Kevin voelen zich even vrij, verlost van alle problemen.

c) De zin van zijn bestaan is zoek. De puppies geven hem het gevoel dat ze hem nodig hebben, hij voelt zich verantwoordelijk. Voor hen wil hij leven. Hij vlucht naar hen en vindt er geborgenheid.

6) Waarom verscheurt Sandy Alex' brief? Wat vind je van haar beslissing? /2

Ze heeft een beslissing genomen. Ze dacht dat ze verliefd was, maar realiseert zich dat het nooit goed zou komen. Ze geraakt niet los uit haar eigen milieu. Ze is erin opgegroeid, voelt er zich - ondanks alles - toch meer thuis. Ze voelt zich verantwoordelijk voor de mensen uit haar eigen omgeving. Hoe hard ze ook zou proberen, ze zou nooit helemaal passen in die andere wereld.

Ze voelt zich veilig en geborgen bij Kahled. Ze voelt zich vooral begrepen door hem omdat hij in dezelfde omstandigheden leeft. + Persoonlijke mening.

Lessuggestie 2: SOS nieuwe cover gezocht!

→ Centrale vaardigheid: Lezen + Creativiteit

De leerlingen beelden zich in dat ze bij uitgeverij Clavis werken (waar "Bloemen op de muur" werd uitgegeven). Ze worden aangesproken om een titel voor het boek te zoeken en om een passende cover te ontwerpen.

TIPS: _____

- Laat de leerlingen zelf een leesboek meebrengen naar de klas (of leg een aantal exemplaren klaar) en bekijk klassikaal de gegevens die er op de cover van een boek allemaal vermeld worden. Welke verschillen merk je? Welke uitgeverijen bestaan er allemaal? Merk je een bepaalde stijl?

- Ter voorbereiding van deze oefening kunnen de leerlingen via internet of in de bibliotheek nog wat achtergrondinformatie zoeken over de uitgeverij en/of over de auteur van het boek.

- Wanneer iedereen zijn titel + cover klaar heeft, worden ze klassikaal bekeken en beoordeeld. De meest passende cover (of een kopie ervan) kan je opsturen naar Welzijnszorg vzw (adresgegevens vooraan in deze handleiding). Welzijnszorg verzamelt de ingestuurde exemplaren en bezorgt ze aan de auteur van het boek. Vergeet vooral ook de naam en adres van je school en klas niet te vermelden, want alle inzendingen mogen een antwoord terug verwachten.

Lessuggestie 3: Ten tonele

→ Centrale vaardigheid: Spreken
Leerstof: Dramatiek

De leerlingen worden in groepjes verdeeld en verwerken ieder een bepaalde passage uit het boek tot een toneelstuk van een 10-tal minuten. De klas kan zo ingedeeld worden dat de verschillende groepen opeenvolgende passages uit het boek naar voren brengen.

TIPS: _____

- Zorg voor een aantal attributen, waardoor de hoofdfiguren doorheen de verschillende groepjes onmiddellijk herkend worden door de leerlingen, bv. een pet voor Kevin.
- Na de voorstelling kan een bespreking volgen over de manier waarop de verschillende personages 'gespeeld' werden.
- ✓ Welk beeld had je van de verschillende personages toen je het boek aan het lezen was? Klopten de verschillende vertolkingen met dit beeld?
- ✓ Welke rollen en/of fragmenten waren moeilijk om te spelen? Waren er ook eenvoudige bij?

Lessuggestie 4: Armoede, ook in jouw buurt?

→ Centrale vaardigheid: Spreken
Leerstof: Een mondelinge presentatie

Mensen die in armoede leven, kunnen bij verschillende instanties, organisaties en verenigingen terecht voor materiële en/of immateriële steun. Vaak komen ze, meer dan anderen, in aanraking met instanties die ons niet zo bekend zijn, bv. met de diensten van het gerecht. Ook voor jongeren die het (even) financieel of emotioneel niet makkelijk hebben, bestaan er tal van organisaties.

Armoede en sociale uitsluiting bestrijden gebeurt in Vlaanderen en Brussel niet alleen door de overheid, maar ook door mensen en organisaties die in hun omgeving een nood vaststellen en een initiatief nemen. Zo startten in de loop der jaren op veel plaatsen projecten rond huisvesting, werk, zorg, opleiding enz., voor vrouwen, kinderen, ouderen, ...

Jaarlijks steunt Welzijnzorg zo'n 200 van deze projecten, totdat ze sterk genoeg zijn om op eigen benen te staan of elders permanente subsidiëring vinden. De initiatieven die je in de projectenlijst terugvindt, zijn heel divers: een specifieke nood, een andere doelgroep, een bepaalde buurt...

De leerlingen gaan op bezoek bij een instantie, organisatie, vereniging of een Welzijnszorgproject uit de gemeente (van de school) waar mensen die in armoede leven terecht kunnen. De leerlingen gaan de werking van de organisatie na. Ze verzamelen materialen voor hun presentatie, die ze later klassikaal brengen.

Heel wat tips voor de uitwerking van dit groepswerk kan je halen uit deel 2 van deze handleiding, 2.2 Groepswerk rond de sociale kaart van de gemeente.

Een projectenlijst met een beknopte omschrijving van ieder project vind je op de regionale diensten van Welzijnzorg. Deze projectenlijst is gratis en de adresgegevens van de regionale diensten werden opgenomen in bijlage 2.

De projectenbundel bevat een uitgebreidere voorstelling van de projecten. Deze bundel is ook gratis verkrijgbaar, maar wordt slechts in beperkte oplage verspreid. Hij is ook verkrijgbaar op de regionale diensten van Welzijnzorg.

Tenslotte kan je ook de projectenlijst en -bundel op het internet raadplegen. Surf naar www.welzijnzorg.be en klik op 'projecten'.

Lessuggestie 5: Een interview met de auteur

→ Centrale vaardigheid: Spreken
Leerstof: Het interview

Enkele leerlingen gaan op zoek naar informatie over de auteur van het boek:

- een biografie
- gepubliceerde boeken (rekening houdend met de verschillende leeftijdscategorieën)
- de behandelde onderwerpen
- enz..

De leerlingen verwerken al deze informatie tot een goed (fictief) interview met de schrijfster en brengen het voor de klas.

Lessuggestie 6: Schrijfopdrachten

→ Centrale vaardigheid: Schrijven

"Bloemen op de muur" geeft verschillende invalshoeken om de leerlingen zelf aan het schrijven te zetten. De leerkracht kan uit de onderstaande ideeën één opdracht lichten of de leerlingen zelf een schrijfopdracht laten kiezen.

De leerlingen schrijven een antwoord van Sandy op de brief van Alex.

De leerlingen schrijven een gedicht dat van de hand van Sandy zou kunnen zijn en geven het een passende titel. (Leerstof: Lyriek)

De leerlingen maken een recensie van het boek voor de schoolkrant. (Leerstof: De recensie)

Lessuggestie 7:

→ Centrale vaardigheid: Luisteren en schrijven
Leerstof: Het verslag

De schrijfster wordt uitgenodigd in de klas. Vooraf bedenken de leerlingen een aantal vragen (eventueel te verzamelen in groepjes). De klassen die kozen om lessuggestie 3 te gebruiken in de klas, kunnen de schrijfster verrassen met een aantal passages uit haar boek.

Nadien maken de leerlingen een verslag van deze ontmoeting voor de schoolkrant.

Beperkte informatie over Kristien Dieltiens werd opgenomen in deel 4, 4.1 De auteur van het boek.

Een afspraak maken met Kristien kan via kdieltiens@hotmail.com

Lessuggestie 8:

→ Centrale vaardigheid: Luisteren

Enkele leerlingen zoeken een lied of een gedicht dat mooi aansluit bij het armoedethema of bij de gevoelens van één van de personage. Zij presenteren hun vondst aan de rest van de klas en motiveren hun keuze.

- De liedjes worden beluisterd en nadien besproken. Indien het om een anderstalig nummer gaat, wordt de Nederlandse vertaling erbij geplaatst.

- De gedichten worden gekopieerd voor alle leerlingen en klassikaal besproken.

1.2 De Nationale Armoedetest

Onder het motto 'Meedoen is belangrijker dan winnen', organiseert de leerkracht een nationale armoedetest in de klas. *Nationaal en armoede*, omdat de verschillende vragen voorname-lijk rond armoede in eigen land gaan. Test, omdat we de quizformule gebruiken om de leerlingen enkele cijfers en achtergrondinformatie mee te geven. We werken met 3 rondes. De eerste ronde bevat 9 vragen, waarbij de leerlingen keuze hebben uit 3 antwoorden. Deze vragen gaan algemeen over armoede. De tweede ronde bevat 6 open vragen die vanuit het boek vertrekken. De derde ronde bevat opnieuw 9 vragen en moeten individueel door de leerlingen ingevuld worden. Deze laatste ronde vind je in bijlage 3.

ORGANISATORISCHE TIPS:

- De leerkracht verdeelt de klas in verschillende groepjes van bv. 4, 5 of 6 personen of laat de leerlingen zelf hun groepje samenstellen.
- Tafels en stoelen worden herschikt, zodat het klaslokaal een echte quizopstelling krijgt.

De juiste antwoorden staan vet gedrukt. Onder iedere vraag staat be-knopt wat achtergrondinformatie voor de leerkracht neergeschreven.

Ronde 1 : Armoede van dichtbij bekeken

1. Hoeveel mensen leven er momenteel (2003) in België in armoede, als je weet dat we in totaal met iets meer dan 10 miljoen inwoners zijn?

- 0   ongeveer 400.000
0   ongeveer 700.000
 0   ongeveer 1.000.000

Ongeveer 7,7 % van de Belgische bevolking leeft volgens de Europese armoedenorm in armoede. Dit cijfer ligt nog hoger als we naar heel Europa kijken. 1/5e van de bevolking heeft een verhoogd armoederisico.

2. 'Nieuwe armen' is een redelijk recent begrip. Hiermee worden mensen bedoeld die arm geworden zijn door bv. een ongeval, ziekte, werkverlies enz. Daartegenover staan families zoals die van Sandy. Ze worden 'generatie-armen' genoemd. Wat bedoelt men daarmee?

- 0   De mensen die hun volgende generatie geen geld nalaten, zodat zij arm zullen zijn.
 0   De jonge generatie die het momenteel te bont maakt door niet te willen studeren en/of werken en er hier door mede voor zorgt dat hun kinderen in armoede terecht komen.
0   Mensen die van generatie op generatie arm zijn en die met andere woorden de armoede 'erven' van hun ouders.

De andere twee antwoorden zijn fenomenen die totaal uit de lucht gegrepen zijn. Eenmaal je in de kringloop van armoede terecht komt, is het zeer moeilijk om er uit te geraken. Aangepast onderwijs, een opleiding op maat en werk kunnen hefbomen zijn om uit de armoedecirkel te geraken.

3. De rechten van de mens worden gebruikt om aan te tonen dat armoede onrechtvaardig is. Tien rechten worden steeds centraal gezet. Welk onderstaand recht maakt geen deel uit van die tien?

- 0   Recht op ontspanning**
 0   Recht op maatschappelijke dienstverlening
 0   Recht op cultuur

Recht op ontspanning wordt niet afzonderlijk vermeld. Ze maken deel uit van het recht op cultuur en het recht op gezondheid.

De tien rechten zijn:

- recht op inkomen
- recht op onderwijs
- recht op werk
- recht op wonen
- recht op gezondheid
- recht op participatie
- recht op gezin

- recht op recht
- recht op cultuur
- recht op maatschappelijk dienstverlening

4. Iedere Belg met een inkomen uit arbeid, staat een deel ervan af voor de sociale zekerheid. Dit bedrag...

- 0 kiest hij/zij zelf
 0 wordt bepaald door de regering
0 is afhankelijk van het inkomen

Van het bruto-inkomen dat werkende mensen verdienen, wordt maandelijks een deel afgehouden voor de R.S.Z. Dit is de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid. De bedragen die hierdoor verzameld worden, komen in de nationale staatskas terecht. Mensen met een hoger inkomen moeten meer 'afdragen' dan mensen zonder of met een lager inkomen. Via dit stelsel hebben alle mensen (ongeacht hun inkomen) recht op dezelfde sociale zekerheid, bv. wanneer ze ziek worden, wanneer ze zonder inkomen vallen enz. We spreken van een 'koude' (of verplichte) solidariteit en dit t.o.v. een 'warme' solidariteit van mensen die bewust aan hulp- of dienstverlening doen.

5. Tot de 13e eeuw hadden armen en bedelaars geen slechte naam. Integendeel, ze werden op een voetstuk geplaatst. Waarom was dit?

- 0 Bijna de hele bevolking leefde toen in armzalige omstandigheden. Hoe armer je was, hoe meer je kon rekenen op de solidariteit van anderen.
0 Door hun vele lijden en honger was hun geest vrij van zonden en konden ze de rijken helpen om hun hemel te verdienen.
 0 Hun sobere levensstijl, hun strijdvaardigheid en overlevingsdrang werden als kwaliteiten gewaardeerd. Deze stonden lijnrecht tegenover de luiheid en gemakzucht van de rijkere bevolking.

In die tijd werd sterk geloofd in je persoonlijk verantwoordelijkheid voor je eindbestemming na het leven. Ofwel ging je naar de hemel, ofwel naar de hel. Dit was afhankelijk van de 'goede daden' die je tijdens je leven op je had genomen. De rijke bevolking suste zijn geweten door af en toe een gift te doen aan de armelui.

6. Hoeveel kinderen leven er momenteel (2003) in België in armoede ?

- 0 1 op 6
0 1 op 20
 0 7 op 100

1 op 20 kinderen leeft in armoede. De andere cijfers hebben echter ook een betekenis. 1 op 6 jongeren verlaat het zesde jaar secundair onderwijs zonder diploma en/of getuigschrift hoger secundair onderwijs. België telt zo'n 700.000 laaggeletterden (oftewel 7% van de bevolking). Dit zijn mensen die niet zonder fouten kunnen lezen en schrijven.

7. De meest recente percentages, berekend volgens de Europese norm, van arme huishoudens in België dateren van 1997. In welke leeftijdscategorie bevinden zich de meeste gezinshoofden uit arme huishoudens?

- 0 16 - 24 jaar**
 0 25 - 49 jaar
 0 50 - 64 jaar

Bij 19,3 % van de gezinnen in armoede bevindt het gezinshoofd zich in de leeftijdscategorie van 16 tot en met 24 jaar. Op de tweede plaats staan de 75-plussers (12,9 %), onmiddellijk gevolgd door de 65-75 jarigen (12,7%). Als voorlaatste komen de 25-49 jarigen (5,5%) en als laatste de 50-64 jarige (5,1%).

8. 50% van de werkzoekenden heeft geen ervaring met computers. Voor hoeveel van de vacatures is computerkennis vereist?

- 0 20 %
 0 40 %
0 80 %

9. Iedere gemeente heeft zijn sterke en zijn zwakke punten. Om een vergelijking te kunnen maken tussen al deze gemeenten gebruikt men verschillende indicatoren. Welk van de drie onderstaande voorbeelden is geen kansarmoede-indicator?

- 0 jongeren in de gemeente
 0 oude woningen
0 kwaliteit van bruggen en wegen

Veel jongeren in de gemeente is een positieve indicator om er te wonen. Mensen worden momenteel steeds ouder en een groot aantal jongeren zorgt voor een evenwicht in de bevolking. Jongeren begeven zich bovendien op de arbeidsmarkt en kunnen op die manier investeren in de gemeente.

Veel oude woningen is een negatieve indicator. Het comfort in oude woningen laat vaak te wensen over.

De kwaliteit van bruggen en wegen is waarschijnlijk een bron

van ergernis voor vele mensen. Deze factor speelt echter geen rol in het meten van de woonkwaliteit in gemeentes.

Ronde 2 : Armoede in Bloemen op de muur

1. Sandy schaamt zich voor haar naam, omdat die kenmerkend is voor haar leefwereld. Vanwaar ontleende zij haar naam en hoe worden kinderen die in armoede leven in het boek genoemd?

Sandy ontleent haar naam van het vrouwelijk hoofdpersonage uit de film Grease. Kinderen uit arme huishoudens worden in het boek 'ybsilonkinderen' of de 'kinderen van ybsilon' genoemd.

Het is geen uitzonderlijk fenomeen dat mensen uit kansarme gezinnen hun kinderen naar televisiesternen of andere beroemdheden noemen. Zij hebben een veel kleiner referentiekader dan mensen uit de middenklasse. Ze gaan zelden (of nooit) op vakantie en nemen vanwege het prijskaartje bijna niet deel aan het culturele leven. De televisie is vaak de enig vorm van ontspanning. Het leven van de gemiddelde Vlaamse of Amerikaanse soap is vaak een ideaalvoorstelling van hoe het leven zou kunnen zijn...

2. Sandy en haar familie wonen in het Sint-Andrieskwartier. Brugge en Antwerpen hebben ook zo'n Sint-Andrieskwartier. Iedere grootstad heeft wel zijn eigen Sint-Andrieskwartier, al dragen die dan een andere naam. Wie was de Heilige Andries of 'Sint-Andreas'?

Andreas is de eerst genoemde apostel van Jezus. Hij was samen met Johannes de Doper de eerste apostel die Jezus volgde. Andreas liet zijn broer, Simon Petrus, kennismaken met Jezus. Hij bracht de eerste heidenen tot bij Jezus en stond steeds aan zijn zijde om hulp aan te bieden. Na de herrijzenis van Jezus is hij het Evangelie gaan verkondigen in Klein-Azië en de Donaulanden.

3. Sandy herkent in het schilderij 'Bloemen op de muur' een stuk van haar levensverhaal. Al sinds mensenheugenis trachten mensen hun gevoelens via allerlei kunstvormen te uiten. Ken je twee muziekgenres waarin muzikanten zeer expliciet hun miserie uitzingen?

Blues en rap

Over blues:

Men is voor het eerst over de blues gaan spreken in de 19e eeuw. Deze term sloeg op de muziek- en verssoort die slaven brachten en die verzadigd was met verzuchtingen over hun extreme lijdensweg en ontbering. In Amerika werden in die tijd zwarte slaven extreem uitgebuit en misbruikt bij bv. ontginningsswerken en op de plantages. Ze werden voor de keuze geplaatst: zich dood werken of afzijdig blijven en in totale armoede bezwijken. Plantage-eigenaars waren uiteraard niet gelukkig met misnoegde werklui, zodat alleen blijmoedige gezangen toegelaten en aangemoedigd werden. Daardoor ontstond de gelaagdheid van de bluespoëzie en -lyriek, waarbij door niet ingewijden zelden de echte betekenis ervan achterhaald werd.

Over rap :

Rap en hiphop zijn twee begrippen die vaak door elkaar gebruikt worden.

Rap staat voor de muzieksoort: het rijmen op beats. Rappen is spelen met taal, met rijmwoorden teksten maken, associëren. Rapmuziek brengt een duidelijke boodschap, vaak die van de straat. Sommige rappers kunnen deze filteren in zinvolle rapteksten. Bij andere komt hun agressie en frustratie naar boven.

Hiphop is een veel ruimer begrip. Het is een levensstijl. De hiphopcultuur bevat vier elementen: dj (disc-jockey, d.i. diegene die de platen speelt), mc (master of ceremony, d.i. diegene die de teksten zingt), graffiti en breakdance.

4. Kevin heeft enorme problemen om contact te leggen met andere kinderen en mensen. Toch weet ook hij zichzelf 'onmisbaar' te maken. Tegenover wie is dit?

Laïka en haar drie puppies.

Voor veel mensen in armoede is het een hele opgave om contacten te leggen met anderen. Ze hebben dit nooit geleerd en/of schamen zich vanwege de situatie waarin ze zich bevinden. Ze hebben een tekort aan sociale contacten. Opvallend veel daklozen, arme alleenstaanden, maar ook arme huishoudens houden er een hond, een resem zwerfkatten of een ander huisdier op na. Een dier is immers minder bedreigend dan een mens. Het

houden van een huisdier bevredigt de hunker om voor iemand te zorgen, ook al heb je het zelf moeilijk. Het wordt een reden om te blijven leven, want er is iemand die je nodig heeft...

De familie Van den Brande heeft, naast de honden, ook nog een poes en een parkiet.

5. Jordy wil zijn familie uit het slop trekken. Op welke wijze doet hij dat en waarom doet hij dat op die manier?

Hij zoekt zijn toevlucht in de criminaliteit. Hij heeft geen diploma van het secundair onderwijs, zeer weinig tewerkstellingskansen en een tekort aan vaardigheden en mogelijkheden om zich in de hedendaagse samenleving staande te houden.

Voor armen die in aanraking komen met het gerecht, is het crimineel gedrag geen doel op zich, maar een middel om uit de armoede te geraken. De problematiek van de kansarmoede mag hierbij niet onderschat worden. Wanneer het leven een voort-durend 'overleven' is en de welvaart van de samenleving steeds aan je voorbijgaat, kan het verleidelijk worden om een toevlucht te zoeken in de criminaliteit.

Mensen in armoede laten vaak hun rechten niet gelden omdat ze bv. de procedures niet kennen of omdat de wetgeving onduidelijk en ingewikkeld is. Men voelt zich ook niet mondig en kundig genoeg. De wetgeving is bovendien sterk afgestemd op de situatie van de doorsnee burger. Wat er zich bv. in de rechtbank afspeelt en hoe dat verloopt, zorgt voor een sociaal-culturele barrière. Het plechtstatige en rituele karakter van het gebeuren staat mijlenver van de leefwereld van de armen. Daarnaast wordt het rechtssysteem ervaren als een mechanisme dat uitsluiting in de hand werkt in plaats van het te bestrijden. Kevin steelt dagelijks fruit. Hij steelt stelselmatig en heeft hier rond geen normenbesef. Hij wordt nooit echt betrapt, waardoor hij zijn morele houding hier niet kan herstellen. Hij blijft zijn gedrag verder zetten.

Sandy steelt een jurk. Voor haar is deze jurk zeer belangrijk. Terwijl de andere feestgangers waarschijnlijk gewoon in jeans komen feesten, wil zij zich speciaal opmaken. Ze wil er ook bijhoren!

6. Vava woont in bij zijn familie. Hij trekt een klein pensioen, maar zit mee in de cirkel van armoede. Hoeveel ouderen leven momenteel ook in armoede? Vul verder aan: 1 op ... ?

1 op 8

1 op 8 ouderen is vanwege zijn financiële situatie niet in staat om te genieten van zijn oude dag. Vava woont in bij zijn familie, maar blijft toch heel eenzaam. In eerste instantie lijkt hij een figuur aan de zijlijn, iemand die af en toe wat onzin uitkraamt. Toch weet hij zeer goed wat er zich allemaal afspeelt in het verhaal en heeft hij zijn eigen kijk op het verhaal. Dit uit hij via bijbelcitataten.

Ronde 3 : De 'Miss en Mister Solidarity' verkiezing

Vul volgende vragen waarheidsgetrouw in en bereken zelf je score.

1. Als ik op straat een bedelaar zie,
  - a. kijk ik de andere kant op en loop voorbij.
  - b. zal ik alleen iets geven, als hij muziek maakt.
  - c. haal ik soms wat kleingeld uit mijn zakken en geef het hem.
2. Ik volg de actualiteit
  - a. door elke dag naar het journaal te kijken en soms de krant te lezen.
  - b. door af en toe naar het nieuws te kijken.
  - c. niet.
3. Mensen die deelnemen aan betogingen en manifestaties voor een goed doel vind ik
  - a. naïef.
  - b. bewonderenswaardig, omdat ze opkomen voor de belangen van een ander.
  - c. hypocrieten, die in de eerste plaats voor hun eigen belang op komen of om dat van hun kinderen.

4. In deze leuze vind ik mij het beste terug:
- Wie niet slim is, is dom.
  - Wie niet slim is, is gezien.
  - Wie niet slim is, moet op de steun van anderen kunnen rekenen.
5. Ik ga naar de Wereldwinkel...
- omdat ze daar lekkere chocolade hebben.
  - uit respect voor mensen uit de Derde Wereld.
  - Euh, pardon? Ik ken wel de GB, de Aldi...
6. Ik speel graag...
- patience.
  - strippoker.
  - open kaart.
7. Minderjarige vluchtelingen
- horen thuis in gesloten instellingen. Dat schrikt anderen af en dan blijven ze van de straat.
  - zou ik thuis voor een beperkte periode willen opvangen.
  - moeten zo snel mogelijk met hun ouders weer naar hun geboorteland.
8. Wie werkloos is,
- moet onvoorwaardelijk kunnen rekenen op minimale steun.
  - moet dringend nieuw werk zoeken.
  - mag enkel een vergoeding krijgen als hij/zij zich omschoolt.
9. Dat er mensen in onze samenleving zijn die beroep moeten doen op voedselbedeling
- is een schandaal. Dit zou in onze huidige samenleving niet meer mogen bestaan!
  - is erg. Gelukkig zijn er heel wat mensen die hen voedselpakketten brengen en kunnen ze genieten van onze voedseloverschotten.
  - is het bewijs dat veel mensen niet weten om te gaan met hun geld en boven hun stand leven.

De scores:

vraag 1. a1, b3, c5; vraag 2. a5, b3, c1; vraag 3. a1, b5, c1; vraag 4. a.1, b1, c5; vraag 5. a3, b5, c1; vraag 6. a1, b3, c5; vraag 7. a1, b5, c3; vraag 8. a5, b1, c3; vraag 9. a5, b3, c1.

Welke type ben jij?

tussen de 34 - 45 punten

Proficiat! Jij eindigt vast en zeker bij de eerste 5 kandidaten. Solidariteit staat al je hele leven in je handpalm gegrift. De mensen uit je vriendenkring mogen van geluk spreken! Vraag voor alle zekerheid ook hun score eens op.

tussen de 21 - 33 punten

Een goed mens, dat is duidelijk. Hier en daar bezit je echter nog wat twijfels en leven er nog wat remmingen. Hier valt echter aan te werken. Neem daarom onmiddellijk contact op met de dichtst bijzijnde Miss of Mister Solidarity voor enig advies en goede raad. Je zal er alleen maar gelukkiger door worden.

tussen de 9 en de 20 punten

Kijk. Het is best mogelijk dat 'naastengeliefde' één van je verborgen talenten is, zoals je er nog een paar andere hebt. Ze zitten echter wel zeer diep. Graven maar!

-9 of + 45 punten?

Opnieuw tellen!!

TIP: SPEEL een SIMULATIESPEL

Sierra Oscar Lima

In dit inleefspel bevinden de spelers zich op een duikboot, die zinkend is. Als ze niet willen dat er iemand verzuipt, zullen ze moeten samenwerken.

De leerlingen ervaren wat solidariteit is en wat het nog kan betekenen in onze huidige maatschappij.

Dit spel kan je verkrijgen bij de regionale diensten van Welzijnszorg en kost € 7,5 (adressenlijst in bijlage 2).

Deel 2: _____

Specifieke lessuggesties voor de derde graad beroeps secundair onderwijs

2.1 Lessuggesties rond het lezen van het boek

Lessuggestie 1: Kennismaking met de personages

Voor de leerlingen het boek lezen, worden de verschillende personages uit het boek geïntroduceerd. De leerkracht overloopt het blanco schema van het werkblad, opgenomen in bijlage 4. Bedoeling is dat de leerlingen alle gegevens verzamelen over het aan hen toegewezen personage: leeftijd, schoolervaring, persoonlijke eigenschappen, enz. Rond de personages die onderaan (en ook op het werkblad) vetgedrukt staan, worden individueel gegevens verzameld. De gegevens van de overige personages worden klassikaal ingevuld, aan de hand van enkele vragen. Tijdens het lezen mogen de leerlingen uiteraard ook de gegevens van deze of van andere personages invullen. Er wordt een datum afgesproken tegen wanneer deze opdracht (ten laatste) moet uitgevoerd zijn. De leerkracht overloopt de verschillende personages en laat de leerlingen hun verhaal brengen. Hieronder werden enkele belangrijke kenmerken opgenomen. De leerlingen mogen echter verder aanvullen met hun ideeën rond uiterlijke kenmerken, karaktereigenschappen enz.

De familie Van den Brande bestaat uit:

- Vava
- Pa
- Ma
- Jordy
- Wesley
- Sandy
- Kevin
- Brian en Jason
- Huisdieren Hond Laika (en drie puppies) + een poes + een parkiet

Andere personages die aan bod komen:

- vriendin Farida, oudere broer Kahled en jongere broers Enis

- en Elvan
- Alex
- Dikke Dré
- Roger
- Mijnheer (dokter) Vanhaverbeke
- Bart Van Sevenant en Katrien Vervloet
- Vanneste en Versype

Individueel te verzamelen gegevens:

- Pa
- naam wordt afgekort door 'Swa'
  - 48 jaar
  - werkloos
  - loopt mank
  - ooit garagist geweest (carrossier)

- Ma
- Liliane
  - werkt vier halve dagen bij de dokter als huishoudster
  - grootgebracht in een pleeggezin en later in een tehuis
  - ooit kapster geweest

- Jordy
- oudste zoon, wordt 18 jaar
  - zit in het vierde middelbaar
  - doet 'klusjes' voor Dikke Dré
  - heeft een vriendin Wendy

- Sandy
- 15 jaar

- klas 3B richting huishoudkunde, bejaardenzorg en kinderverzorging, maar droomt van een job als architect
- is creatief en houdt van schilderen (en van schilderijen)

Kevin

- 9 jaar
- stottert
- droomt ervan om kok te worden op een boot

Kahled

- Turkse nationaliteit
- heeft een zus Farida en twee jongere broers Enis en Elvan
- zit mee met Jordy in de bende van het achterkwartier en doet klusje voor Dikke Dré
- verliefd op Sandy

Alex

- wordt 17 jaar
- studeert Latijn-wiskunde, maar droomt van een job als journalist
- zussen Liese en Lara

Klassikaal te verzamelen gegevens: _____

Vava

Vragen waarop een antwoord moet kunnen geformuleerd worden:

- Waarom kent hij de Bijbel zo goed?
Vava werd als wees opgenomen door de Zusters van Liefde en moest als straf verzen en psalmen uit het hoofd leren. Hij mocht alleen in de Bijbel lezen.
- Wat is vava zijn oud beroep?
Hij werkte vroeger als slagersknecht in een winkel.

Wesley

Vraag waarop een antwoord moet kunnen geformuleerd worden:

- Op het personage van Wesley werd niet diep ingegaan in het boek. Hij kijkt wel zeer sterk op naar iemand. Naar wie? Hoe weet je dat?

Wesley kijkt op naar zijn oudere broer Jordy. Hij probeert zijn gedrag te imiteren en is stiekem verliefd op Wendy.

Brian en Jason

Vraag waarop een antwoord moet kunnen geformuleerd worden:

- Waarom worden deze twee namen altijd in één adem genoemd?

Het is een tweeling.

Huisdieren

Vraag waarop een antwoord moet kunnen geformuleerd worden:

- Welke huisdieren heeft de familie Van den Brande?

De hond Laika (en drie puppies) + een poes + een parkiet

Rond de andere personages...

Vraag waarop een antwoord moet kunnen geformuleerd worden:

- Wat zijn de beroepen van onderstaande personen en op welke manier komt de familie Van den Brande ermee in aanraking?

Dikke Dré

De cafébaas van het café dat vaak bezocht wordt door ma en pa. Jordy en Kahled vervullen klusjes voor hem.

Roger

De winkelier waar Sandy naartoe moet om eten te kopen en om hem te paaien, omdat de lopende rekening nog niet betaald kan worden.

Mijnheer Vanhaverbeke

De dokter waar ma vier halve dagen per week in het zwart werkt.

Bart Van Sevenant en Katrien Vervloet

Maatschappelijk werker (of sociaal assistent) en schuldbede-

middelaar, zij helpen de familie Van den Brande met hun financiële problemen en proberen een beetje structuur in hun leven te brengen.

Vanneste en Versype

De twee wijkagenten die op de proppen komen wanneer de tweeling betrokken raakt bij een brand op het speelplein en wanneer Kevin als vermist wordt opgegeven.

Lessuggestie 2: Zelf aan het schrijven

"Bloemen op de muur" bevat enkele invalshoeken om de leerlingen zelf aan het schrijven te krijgen. De leerkracht kan uit onderstaande ideeën een opdracht lichten of de leerlingen zelf een schrijfpdracht laten kiezen.

-> De leerlingen schrijven de brief van Alex aan Sandy verder af. OF ze schrijven een antwoord van Sandy aan Alex.

-> De leerkracht toont enkele voorbeelden van achterflapteksten op verschillende boeken. Die bevatten meestal twee delen: een korte inhoud + een meer persoonlijke mening over het boek. Laat de leerlingen enkele zinnen schrijven over 'Bloemen op de muur'.

Lessuggestie 3: Cover ontwerpen

In samenspraak met de leerkracht van Plastische Opvoeding kan er gekozen worden om een nieuwe passende cover te ontwerpen voor het boek.

TIPS: _____

- Laat de leerlingen zelf een leesboek meebrengen naar de klas (of leg een aantal exemplaren klaar) en bekijk klassikaal de gegevens die er op de cover van een boek allemaal vermeld worden. Welke verschillen merk je?

- Wanneer iedereen zijn titel + cover klaar heeft, worden ze klassikaal bekeken en beoordeeld. De meest passende cover (of een kopie ervan) kan je opsturen naar Welzijnszorg vzw (adresgegevens vooraan in deze handleiding). Welzijnszorg verzamelt de ingestuurde exemplaren en bezorgt ze aan de auteur van het boek. Vergeet vooral ook de naam en adres van je school en klas niet te vermelden, want alle inzendingen mogen een antwoord terug verwachten.

2.2 Groepswerk rond de sociale kaart van de gemeente

Mensen die in armoede leven, kunnen bij verschillende instanties, organisaties en verenigingen terecht voor materiële en/of immateriële steun. Vaak komen ze, meer dan anderen, in aanraking met instanties die ons niet zo bekend zijn, bv. met de diensten van het gerecht. Ook voor jongeren die het (even) financieel of emotioneel niet makkelijk hebben, bestaan er tal van organisaties.

Armoede en sociale uitsluiting bestrijden gebeurt in Vlaanderen en Brussel niet alleen door de overheid, maar ook door mensen en organisaties die in hun omgeving een nood vaststellen en een initiatief nemen. Zo startten in de loop der jaren op veel plaatsen projecten rond huisvesting, werk, zorg, opleiding enz., voor vrouwen, kinderen, ouderen, ...

Jaarlijks steunt Welzijnzorg zo'n 200 van deze projecten, totdat ze sterk genoeg zijn om op eigen benen te staan of elders permanente subsidiëring vinden. De initiatieven die je in de projectenlijst terugvindt, zijn heel divers: een specifieke nood, een andere doelgroep, een bepaalde buurt...

Maar waar zitten die dan allemaal en waarvoor kan je bij hen terecht?

Met dit groepswerk willen wij de leerlingen een aanzet geven om zelf een sociale kaart samen te stellen van hun gemeente. De leerlingen gaan hiervoor op pad naar een zelfgekozen instantie, organisatie, vereniging of een welzijnszorgproject uit de gemeente (van de school). Hier nemen ze een interview af en gaan de werking van de organisatie na. Ze verzamelen materialen voor hun presentatie, die ze later klassikaal brengen. Op deze manier raakt de hele klas op de hoogte van de werking van een aantal organisaties. We starten vanuit het boek. De werkbladen voor de leerlingen vind je in bijlage 5.

Een projectenlijst met een beknopte omschrijving van ieder project vind je op de regionale diensten van Welzijnzorg. Deze projectenlijst is gratis en de adresgegevens van de regionale diensten werden opgenomen in bijlage 2.

De projectenbundel bevat een uitgebreidere voorstelling van de projecten. Deze bundel is ook gratis verkrijgbaar, maar wordt slechts in beperkte oplage verspreid. Hij is ook verkrijgbaar op de regionale diensten van Welzijnzorg.

Tenslotte kan je ook de projectenlijst en -bundel op het internet raadplegen. Surf naar www.welzijnzorg.be en klik op 'projecten'.

Link met het boek

In de familie van Sandy komen er regelmatig twee mensen over de vloer om hen te helpen met hun financiële situatie.

· Wat is het beroep van Bart Van Sevenant en van zijn opvolger Katrien Vervloet?

Bart Van Sevenant: Sociaal assistent (of maatschappelijk werker)

Katrien Vervloet Schuldbemiddelaar

· Weke concrete tips geven ze aan de familie van Sandy? Wat raden ze hen aan om te doen om hun schuldenberg kleiner te maken?

- Dankzij Bart Van Sevenant vond de tweeling de weg naar de speelpleinwerking.

- Katrien Vervloet ziet erop toe wat betaald kan worden en aan wie. Zij bepaalt hoeveel ma mag uitgeven.

- Katrien Vervloet nam alle boeken en tijdschriften van post-orderbedrijven mee, zodat er niets meer telefonisch besteld kon worden.

- Ma moet alles opschrijven wat ze koopt.

· Met welke instanties of organisaties komt de familie Van den Brande allemaal in aanraking en waarom hebben ze hiermee te maken?

- met het CLB (Centrum voor Leerlingenbegeleiding) voor Kevin

- met het O.C.M.W (Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn) via de maatschappelijk assistent en de

schuldbemiddelaar

- met de R.V.A. (Rijksdienst Voor Arbeidsvoorziening) voor de werkloosheidsuitkering van pa
- met de Rijksdienst Voor Pensioenen voor het pensioen van vava
- met de politie voor de brandstichting van de tweeling en de verdwijning van Kevin

- Met welke organisaties zou de familie nog allemaal contact kunnen opnemen om hun situatie te verbeteren?
  - met de Afdeling Studietoelage van het departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap voor een studiebeurs voor Sandy
  - met een dienst voor Bejaardenzorg of een rust- en verzorgingstehuis van het O.C.M.W. voor vava
  - ...

Het te volgen stappenplan van het groepswerk _____

DE VOORBEREIDINGEN

- ↔ De leerkracht verzamelt een aantal folders, voorstellingsbrochures enz. van organisaties uit de gemeente zoals het OCMW, het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW), een Jongeren-Advies-Centra (JAC), Justitueel Welzijnswerk enz.
- ↔ De leerkracht voorziet of kopieert een aantal kaarten van de gemeente.
- ↔ De leerkracht kopieert een aantal evaluatieformulieren voor de leerlingen en voor zichzelf en de werkbladen voor de leerlingen.

HET GROEPSWERK

↔

- De leerlingen kunnen de brochures doornemen in de klas en stellen hun top-drie samen van hun voorkeurorganisatie. Ze zoeken zelf leerlingen op in de klas, die graag dezelfde organisatie willen bezoeken (maximum vier personen per groep).
- ↔ De leerlingen zoeken en schrijven het volledige adres op

samen met het telefoonnummer en de openingsuren van de te bezoeken organisatie.

↔ De leerlingen bereiden een telefoongesprek met de organisatie voor door op te schrijven wat ze allemaal moeten zeggen en afspreken. Ze nemen dan zelf contact met hen op.

↔ Wanneer de afspraak geregeld is, bereiden de leerlingen ook het interview zelf voor door een 10-tal vragen te noteren. De leerlingen verzinnen tevens een fictieve situatie die moet voorgelegd worden tijdens het interview. Nadien worden de vragen en de fictieve situaties voorgelegd in de klas, zodat de leerkracht en de medeleerlingen feedback kunnen geven en eventueel de vragen verder kunnen aanvullen.

↔ De leerlingen krijgen een kaart van de gemeente aangeboden, waarop ze hun reisweg uitstippelen vanuit de school naar de te bezoeken organisatie.

↔ De leerlingen gaan op pad naar hun organisatie en nemen een interview af. Wanneer ze terug zijn, kunnen ze de overige tijd besteden aan de verwerking van het interview en het voorbereiden van de presentatie.

↔ De presentatie zelf mag max. 15 minuten in beslag nemen per groepje:

- de leerkracht laat een groepje vooraan komen
- de leerlingen brengen hun presentatie
- de andere (luisterende) leerlingen krijgen de tijd om het evaluatieblad in te vullen
- de leerlingen mogen klassikaal feedback geven over de presentatie van de groep
- de evaluatieformulieren worden verzameld
- de leerkracht geeft een cijfer, rekening houdend met de beoordeling van de klasgenoten

↔ Wanneer de verschillende groepen hun presentatie brachten, wordt een kaart van de gemeente opgehangen en mogen de verschillende groepen hun organisatie aanduiden op deze kaart. De leerkracht kan eventueel nog aanvullen met niet bezochte organisaties.

Verwijzing naar het leerplan

Doelstellingen omtrent vierde wereld

- De leerlingen onderkennen het bestaan van 'kansarmen' in de eigen buurt.
- De leerlingen maken kennis met belangrijke maatschappelijke organisaties in de eigen gemeente, gericht op de verbetering van de situatie van mensen die in armoede leven.
- Leerlingen betonen in eigen omgeving interesse voor initiatieven, waarbij mensen het voor het welzijn van andere mensen opnemen.

Doelstellingen voor de projectmatrix

- Leerlingen kunnen verantwoordelijkheidszin tegenover zichzelf en de te bezoeken organisatie creëren.
- Leerlingen kunnen zich situeren, oriënteren en verplaatsen door gebruik te maken van gepaste informatie.
- Leerlingen kunnen eenvoudige zakelijke opdrachten van beperkte omvang organiseren, uitvoeren en evalueren.
- Leerlingen kunnen samenwerken.
- Leerlingen kunnen onder begeleiding groepsopdrachten uitvoeren.

Maatschappelijke vaardigheden

- Leerlingen kunnen in de eigen regio de belangrijkste maatschappelijke voorzieningen situeren.

Taalvaardigheden

- Leerlingen kunnen informatie halen uit gesproken tekst.
- Leerlingen kunnen kritisch omgaan met mondelinge informatie.
- Leerlingen kunnen gespreksconventies toepassen.
- Leerlingen kunnen mondelinge informatie inwinnen.
- Leerlingen kunnen mondelinge informatie meedelen.
- Leerlingen kunnen naar anderen luisteren in een gesprek.
- Leerlingen kunnen hun eigen mening uiten in een gesprek.

Deel 3: _____

Gemeenschappelijke lessuggesties om rond armoede te werken in het secundair onderwijs

3.1 Vier manieren om naar armoede te kijken

De leerlingen krijgen onderstaande uitspraken voorgelegd. Ze zeggen allemaal wel iets over de manier waarop de persoon, die de uitspraak deed, naar armen en armoede kijkt. Deze uitspraken vind je terug in bijlage 6, gevolgd door het beknopt schema (te kopiëren).

1. Ze zijn te lui om te werken en ze verkwisten hun geld maar.
2. Er worden te weinig wetten gemaakt die ten goede komen van de armen.
3. Het zal u maar overkomen, nu ligt ze weer in het ziekenhuis.
4. Als het met de economie beter gaat, komen er vanzelf nieuwe jobs.
5. Mensen die bij ons arm zijn, zijn mensen met een handicap of zieke mensen.
6. Om de gezondheid van de meest kwetsbaren te verbeteren, moeten er maatregelen genomen worden.
7. Er zijn te veel armen door de werkloosheid. Er zijn te veel machines die het werk van mensen doen.
8. De pech blijft sommige mensen achtervolgen: haar tweede baby was heel klein en ziekelijk bij de geboorte.

Oefening 1:

Iedereen kijkt op zijn manier naar de wereld en dus ook naar armen en armoede. Hoe je naar iets kijkt, bepaalt hoe je ermee omgaat en welke reacties eruit volgen. De leerlingen duiden de stellingen die van hen zouden kunnen komen met een + aan en diegene die helemaal niet van hen zouden kunnen komen met een -.

De onderstaande tabel vertrekt vanuit twee vragen:

- Bij wie moeten we de oorzaak van armoede zoeken? Bij de persoon zelf of bij de maatschappij?
- Hoe is de armoede veroorzaakt? Is het de schuld van iemand of is het een ongeval?

Oefening 2:

De leerlingen zetten de acht hoger vermelde uitspraken in één van de vier armoedemodellen.

De oplossingen werden opgenomen in bovenstaande tabel.

	schuld	ongeval
persoon zelf	1. individueel schuldmodel (uitspraak 1)	2. individueel ongevalmodel (uitspraak 3 + 5 + 8)
maatschappij	4. maatschappelijk schuldmodel (uitspraak 2 + 6)	3. maatschappelijk ongevalmodel (uitspraak 4 + 7)

Hieronder vind je de uitleg bij de vier modellen om naar armoede te kijken en welke reacties eraan gekoppeld zijn.

De eerste drie verklaringsmodellen worden, zowel door de bevolking als op sommige beleidsniveaus, nog veelvuldig gebruikt.

Ze kunnen in het beste geval aanleiding geven tot maatregelen om de gevolgen van uitsluitingsprocessen te bestrijden of te verzachten. De verklaringsmodellen onderbouwen een beleid dat achter de feiten aanloopt. Ze verklaren een beperkt deel van de armoede, maar niet de essentie van het fenomeen, niet de

MODEL	UITLEG	REACTIE
INDIVIDUEEL SCHULDMODEL	De persoon heeft zelf de schuld aan zijn/haar armoede. In de volksmond heet het dat de arme lui is, zijn geld verkwist of weigert zich te gedragen zoals het moet.	We laten de armen aan zijn/haar lot over, we trachten ze 'op te voeden', of verwijderen ze uit de maatschappij door hen op te sluiten in een gesloten instelling of gevangenis. De 'hinder' die armen veroorzaken, moet vermeden worden.
INDIVIDUEEL ONGEVALMODEL	De persoon is door een ongeval (ziekte, handicap, wegvallen van een kostwinner) in de armoede terecht gekomen.	Als samenleving of als individu hebben we de plicht om die mensen te helpen: steun aan weduwnaars en weduwen, zieken, gehandicapten of arbeids-ongeschikten. De sociale zekerheid met bijvoorbeeld de ziekte-uitkeringen is een georganiseerde oplossing voor deze manier van kijken.
MAATSCHAPPELIJK ONGEVALMODEL	In dit model is armoede een gevolg van plotse veranderingen in de maatschappij: economische crisis, oorlog, automatisering van bedrijven enz.	Men veronderstelt dat de armoede verdwijnt van zodra het probleem is opgelost. In afwachting moet de maatschappij een opvangsysteem uitwerken, bv. de sociale zekerheid, maar dan op grote schaal.
MAATSCHAPPELIJK SCHULDMODEL	Armoede zit ingebakken in ons maatschappelijk systeem en vervult zelfs 'positieve functies' in onze samenleving. Zo geraakt bijvoorbeeld het vuile, onaantrekkelijke en slecht betaald werk gedaan. Armen maken gebruik van tweedehandse goederen of producten van slechte kwaliteit. Bovendien vervullen armen ook een morele functie: ze dienen als voorbeeld om mensen op het rechte pad te houden of bevestigen het sociaal gevoel van de 'rijken' omdat zij aan liefdadigheid kunnen doen	Armoede kan alleen opgelost worden als we onze maatschappij anders gaan inrichten. De zagezegde positieve functies van armoede moeten ongedaan gemaakt worden. Dit vraagt dat iedereen zich bezint over zijn/haar eigen maatschappelijke positie en dat we de inkomsten en goederen moeten herverdelen zodat de kloof tussen arm en rijk kleiner wordt (om zo stilaan te verdwijnen).

hardnekkigheid waarmee armoede in onze samenleving blijft voortbestaan. Willen we de uitsluitingsprocessen zelf bestrijden, dan is een andere en meer fundamentele analyse vereist.

We moeten er allemaal voor kiezen om armoede te beschouwen als een gevolg van de manier waarop onze samenleving, zowel op lokaal als op nationaal en internationaal vlak, georganiseerd is. Armoede is dan niet het gevolg van bepaalde gebeurtenissen die de samenleving overkomen, maar het resultaat van de organisatie van onze maatschappij!

Oefening 3 - link met het boek:

Laat de leerlingen nadenken en voldoende argumenteren over de plaats waar zij de familie van Sandy situeren en waarom.

TIP: Film 'Rosetta' _____

Deze film speelt zich af in Wallonië en volgt de 18-jarige Rosetta die vastbesloten is te 'ontsnappen' uit de werkloosheid. Het bijhorende filmdossier geeft informatie over de film, de makers en de acteurs én zet je op weg om de film in de klas te verwerken en dieper in te gaan op het thema armoede en sociale uitsluiting.

Film 'Raining Stones' _____

Het verhaal gaat over twee arbeiders die er niet in slagen om zich voor lange termijn van hun werkloosheid te verlossen, maar toch vechten om hun zelfrespect te bewaren. Bob staat erop dat zijn dochtertje voor haar communie een duur jurkje zal dragen, zodat ze niet moet onderdoen voor de dochters van rijkere ouders. Maar hij belandt van de regen in de drop. Ook hierbij werd een filmdossier geschreven.

De filmpedagogische dossiers zijn te verkrijgen bij de regionale diensten van Welzijnszorg vzw en kosten € 1,25 (adressenlijst in bijlage 2). De films huren kan op de regionale diensten van Welzijnszorg of bij Bevrijdingsfilms, Quinten Metsijsplein 4, 3000 Leuven, Tel & fax: 016 23 29 35.

3.2 De kringloop van armoede

Samen met de leerlingen trachten we de kringloop van armoede (of de armoedecirkel) samen te stellen.

STAP 1

De leerlingen krijgen een blanco lijst van de verschillende elementen uit de kringloop (zie bijlage 7). Ze proberen deze lijst individueel aan te vullen met allerlei voorbeelden uit het boek. Hieronder worden een aantal element opgesomd, met achtergrondinformatie voor de leerkracht. Deze rijtjes kunnen echter nog verder aangevuld worden.

GEZINNEN met problemen _____

· Weinig familiale banden

Ma is grootgebracht in een pleeggezin en later in een tehuis. Vava is als wees opgegroeid bij de Zusters van Liefde. Wie in armoede leeft, kent in veel gevallen slechts een kleine kring van vrienden of lotgenoten. De schaamte over de eigen situatie doet mensen op zichzelf terugvallen.

· Verwaarlozing

Kevin plast in zijn bed, daar wordt verder niets mee gedaan. Vava wordt gestraft en in de keuken gezet. Hij wordt 'vergeten'. Verwaarlozing is geen typisch kenmerk voor mensen die in armoede leven, maar kan wel een gevolg zijn van de voortdurende strijd om te kunnen 'overleven'. De familie Van den Brande is in de eerste plaats bezig met dit 'overleven' en de onzekerheid over de eigen bestaansmiddelen. Dat zorgt voor sterke emoties, die dikwijls binnen het gezin op elkaar worden afgereageerd. Hierdoor ontbreekt het de ouders aan energie om voor zichzelf en anderen te zorgen. Ze hebben zelf nooit een voorbeeld gekend van hoe het moest.

· Angst

Komt vooral in Kevins persoon naar voren. Hij beschermt zijn koeken & zijn puppies. Angst over heden en toekomst zijn pertinent aanwezig bij mensen in armoede. Wanneer deze ontstaat tijdens de kinderjaren, wordt de kans groot

dat ze er hun hele leven mee geplaagd zitten. Voor ouders verhoogt de steeds aanwezige angst om hun kinderen te verliezen, nog eens de stress waarmee ze sowieso elke dag geconfronteerd worden. Vaak wordt angst alleen overwonnen met agressie.

· Verzamelwoede

De familie Van den Brande kan moeilijk onderscheid maken in wat ze krijgen. Ze hebben geen inzicht in wat zinvol of zinloos is, om het overvloedige te verwijderen (bv. de tuinstoelen, de extra tv, de hometrainer...). Ze krijgen hierdoor het gevoel van: ik heb toch ook 'veel', ik hoor er ook bij.

· Vluchtwegen

Stelen, drinken, agressie, apathie, veel te vroeg van huis weggaan enz., vanuit de idee dat alles dan anders zal worden.

· Beperkte vrijetijdsinvulling

Wie in armoede leeft, staat meestal alleen tegenover de rest. Enkel tussen lotgenoten is de solidariteit groot. De stap naar een ander milieu wordt zeer groot. Vrije tijd krijgt weinig invulling, want er zijn weinig middelen. Het wordt vaak een doden van de tijd, bv. met TV kijken. Sandy trekt er af en toe met haar fiets op uit. Kevin zondert zich af. De tweeling vindt de weg naar het speelplein. Ma en pa gaan op cafébezoek.

Slechte en ongezonde HUISVESTING

· De kinderen slapen bijna allemaal bij elkaar in de slaapkamer. Hoge huurprijzen dwingen mensen in armoede om zich met weinig tevreden te stellen.

· De kachel brandt nooit, omdat ze verstopt zit door een ekster-nest.

· De binnenplaats grenst aan een de keuken van een restaurant. De deur blijft altijd dicht.

· De Kardinaalstraat is gelegen in het Sint-Andrieskwartier, een wijk die uit sociale woningen en verkrotting bestaat.

Weinig en/of onaangepast ONDERWIJS

Er zijn schoolproblemen met alle kinderen, behalve met Sandy:

- Jordy is 18 jaar, zit in de 4e klas en weigert nog naar school te gaan.
- Wesley moet zijn jaar over zitten.
- Kevin stottert. Het CLB raadt stottertherapie aan en verwijst naar type 8.
- De tweeling ontvangt een resem klachten.

Kinderen in armoede groeien niet op in een doorsnee-gezin: weinig ondersteuning van thuis uit, negatieve reacties van medeleerlingen, een ander taalgebruik enz. Er wordt minder aandacht besteed aan deze kinderen. Ze krijgen een leerachterstand. Ook het huiswerk kan niet altijd volgens de algemeen aanvaarde regels gebeuren.

Geen, gevaarlijk of minderwaardig WERK

- Pa was ooit garagist, maar momenteel werkonbekwaam door een arbeidsongeval. Hij is werkloos.
  - Ma verliest haar zwartwerk bij de dokter. Door aan zwartwerk te blijven doen, kunnen mensen nooit uit de armoedecirkel geraken.
  - Jordy houdt zich bezig met duistere klusjes, 'the real stuff'...
- Op de klassieke arbeidsmarkt vinden mensen met een hoger diploma nog steeds makkelijker werk. Niet alle mensen vinden de weg naar de 'sociale' tewerkstelling. De voorwaarden zijn ook soms navenant (minstens 5 jaar inactief zijn...).

Vaak ZIEK

- Geen geboortepanning
Kinderen krijgen betekent veel. Het is een moment dat moeders positieve aandacht krijgen. Kinderen zijn de trots van iedere moeder, ook van diegenen die in armoede leven.
- Een versneld verouderingsproces
Kinderen die in armoede leven, hebben weinig kansen om kind te zijn. Als van jongsaf aan worden ze beladen met 'volwassen' verantwoordelijkheden: zorg voor broers en zussen, mee zorgen voor een inkomen en/of voeding,

opvangen van negatieve reacties... Sandy voelt zich bv. veel ouder dan leeftijdsgenoot Alex.

De beperkte ontspanningsmogelijkheden, de slechte huisvesting, ... maakt de gezondheid van veel arme mensen verre van optimaal. Mensen in armoede lijken snel oud, maar leven ook beduidend korter. De luxe van geen zorgen hebben, laat minder sporen na dan de inspanningen om iedere dag te moeten vechten voor een menswaardig bestaan.

· Tandhygiëne

De tandhygiëne is één van de indicatoren om armoede op te sporen vanaf zeer jonge leeftijd. Er zijn onvoldoende middelen om regelmatige (controle-)bezoeken aan de tandarts mogelijk te maken. Wesley, Kevin en Jordy hebben zwarte vlekjes op hun tanden. Sandy's bovenste tanden drukken op haar onderlip.

Onvoldoende INKOMEN

- Vava heeft een klein pensioen. Pa is werkloos en heeft een invaliditeitsuitkering.
- Wat ze kopen, kopen ze zonder inzicht, via postorderbedrijven, solden, drie voor de prijs van één enz. Op afbetaling kopen is minder confronterend, zeer gemakkelijk en te verleidelijk. Het wordt een valkuil voor veel mensen.
- Sandy verzamelt kleding en brengt die naar de tweedehandswinkel. Zo krijgt ze een beetje zakgeld bij elkaar.
- Kleine criminaliteit vindt vaak plaats om te kunnen 'overleven' of om even bij die andere wereld te horen. Kevin steelt regelmatig voedsel bij de groenteboer. Kevin en Sandy eten de voorraadkast van de dokter op. Sandy steelt een jurk om naar het verjaardagsfeest van Alex te gaan.

Ongezonde en eentonige VOEDING

- Vava eet vnl. bananen en snoep (Napoleonbollen).
- Ma vraagt Sandy om naar de winkel te gaan voor voedsel dat over datum is, witte producten, oud brood of vleesresten (... voor de dieren).
- Pannenkoeken, geplette aardappelen en corned beef kondigen het einde van de maand aan.

- Niet iedere morgen is er ontbijt. Kevin steelt af en toe een stuk fruit of gaat om koffiekoeken.
  - Sandy gaat om eten 'bedelen' bij de marktkramers.
- Als er moet bespaard worden in een familie met geldproblemen, dan gebeurt dat vaak op eten: weinig variatie op voeding, ongezonde voeding enz.

STAP 2

Armoede wordt vaak enkel en alleen verbonden met 'een tekort aan geld'. Dit is maar een stuk van de waarheid. In de meeste gevallen is armoede een ingewikkeld kluwen van oorzaken en gevolgen, waarbij je moeilijk kan zeggen 'daar ligt het nu aan', dat of die heeft de schuld. Armoede is COMPLEX. De leerlingen denken na rond de verschillende oorzaken en gevolgen, waardoor mensen in armoede terecht komen. Is er een begin? En wat kan een einde betekenen? De leerlingen trachten de kringloop van armoede in te vullen (schema in bijlage 8).

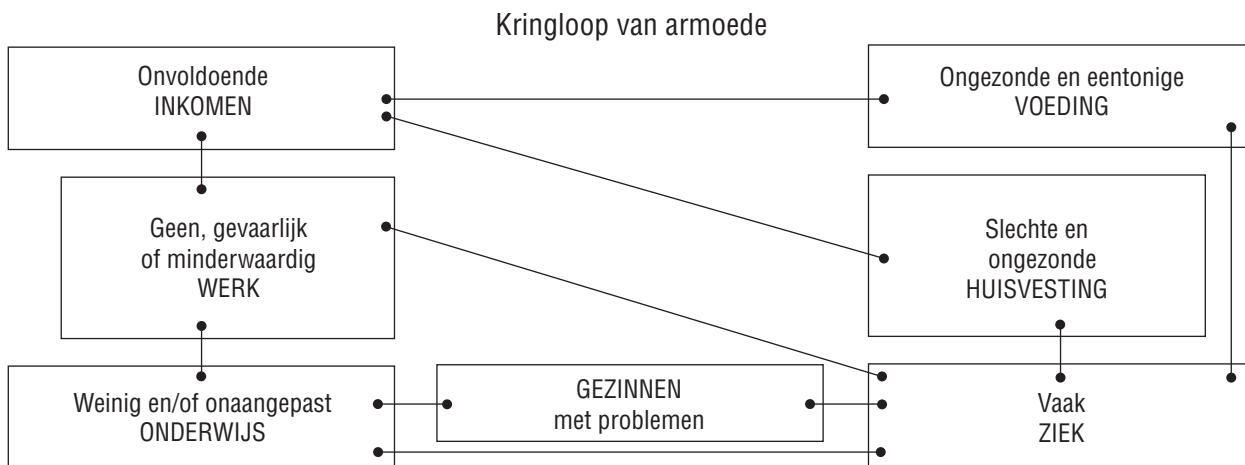
Door onderlinge discussie zal snel aan het licht komen dat er geen vast begin is, maar dat mensen via eender welke hoek in de kringloop van armoede terecht kunnen komen. De leerkracht vult de kringloop verder aan.

Enkele voorbeelden:

- Slechte huisvesting, het zware fysieke werk dat ze soms doen, eenzijdige voeding ... maakt de gezondheid van veel arme mensen verre van optimaal.
- Kinderen die ziek zijn, kunnen niet naar school. Mensen die ziek zijn, kunnen niet gaan werken.
- Vanwege de stresssituatie thuis, krijgen kinderen in armoede weinig ondersteuning en persoonlijke aanmoedelingen van thuis. Ze krijgen een leerachterstand op school. Het onderwijs in bij ons nog vooral gericht op kennisoverdracht en minder op vaardigheden. Kinderen die reeds van in de lagere school een achterstand oplopen, kunnen niet genieten van goed onderwijs, van een goed diploma, van een goede job en van een goed inkomen!
- Omwille van een beperkt inkomen moeten mensen zich tevreden stellen met de huurwoningen die aanwezig zijn (lees: die overblijven).

Vanuit welke invalshoek (huisvesting, opleiding enz.) je ook kijkt, telkens zie je verschillende problemen opduiken. De kringloop van de armoede kan je vergelijken met domino-blokjes. Als er één omvalt, volgen ze allemaal.

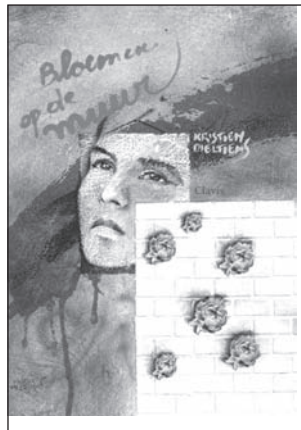
Voor volwassenen kunnen een JOB of een OPLEIDING op maat een hefboom betekenen om uit de armoede te ontsnappen.

Voor kinderen is dit AANGEPAST ONDERWIJS.

TIP Speel: Uitgespeeld!

Uitgespeeld is een informatief spel dat de deelnemers laat ervaren wat kansarmoede is. Kansarmoede heeft niet alleen te maken met een laag inkomen, maar manifesteert zich op verschillende levensdomeinen tegelijkertijd, zoals huisvesting, gezondheid enz.. Het spel wil bovendien ook aantonen hoe moeilijk het is om uit deze kringloop van armoede te breken.

Uitgespeeld

kan je samen met een begeleider reserveren bij het Centrum Informatieve Spelen (C.I.S.), te bereiken via:

C.I.S.

Naamsesteenweg 164

3001 Leuven

T. 016 22 25 17

F. 016 29 50 99

e-mail: cis@spelinfo.be

website: www.spelinfo.be

centrum
informatieve
spelen

of huren bij de regionale diensten van Welzijnzorg (adreslijst in bijlage 2).

Het spel speel je met de hele klas. Iedereen krijgt een perso- nage toegekend en een dobbelsteen die je een hoeveelheid geluk in dit spel toekent. Het doel van het spel is hoger op de sociale ladder te geraken, zonder één van je persoonlijke eigenschappen te verwaarlozen. Verder moeten ook de verschillende levensgebieden in evenwicht zijn. Zo mag je werksituatie bv. niet verbeteren zonder dat je huisvesting en gezondheid mee verbeteren. 'Uitgespeeld' geeft een realistisch en vereenvoudigd beeld van de maatschappij waarin rijken rijker worden en mensen in armoede moeten vechten om niet verder in de kringloop weg te zakken.

3.3 Budgetoefening voor de derde graad

Een budgetoefening maken is geschikt voor de leerlingen van de derde graad. Zij staan al een stuk dicht bij het 'echte' leven. Leerlingen uit het zesde jaar gaan bijna werken, verder studeren, op kot, alleen wonen... Velen van hen hebben ook al wel eens een vakantiejob gedaan. Sommige verdienen daarmee vrij veel geld, waardoor hun beeld van inkomen en uitgaven helemaal vertekend geraakt. Bij een vakantiejob horen meestal geen belastingen en velen mogen zelf kiezen wat ze met het geld doen. Het gaat naar 'luxe-uitgaven'. Een realistische inschatting van hoe duur het leven is, in vergelijking met veel inkomens, kunnen de meeste (nog) niet maken...

Een budgetoefening maken, is voor de leerlingen vaak een heel directe confrontatie met het armoedethema. Op deze manier voel je vooroordelen wegsmelten en zie je dat de leerlingen nieuwe visies ontwikkelen. Bovendien brengen de leerlingen meestal zelf in het gesprek al een heel aantal problemen aan.

De leerkracht kijkt best vooraf eens zijn/haar telefoon- en elektriciteitsrekeningen na en checkt de bedragen van verzekeringen, huishuur en verwarming om een duidelijk beeld te kunnen schetsen van de verschillende kosten.

Het werkblad van deze oefening vind je in bijlage 9.

Stel je eens voor dat...

De leerkracht schetst de situatie.

Stel je eens voor dat je binnen enkele maanden alleen gaat wonen. Je mag zelf kiezen waar, hoe groot of hoe klein je huist, of je telefoon wil enz. Je moet wel ALLEEN gaan wonen. Dus niet samen met je lief of met enkele vrienden.

De opdracht:

- De leerlingen proberen zo realistisch mogelijk uit te rekenen welk budget ze per maand nodig hebben om hun leven verder uit te bouwen, zoals ze dat zelf willen. Alle uitgaven moeten

meegeteld worden.

- Voor uitgaven die maar om de zoveel maanden betaald moeten worden, wordt een inschatting per maand gemaakt. Een autoverzekering bv. wordt één keer per jaar betaald, maar dat betekent maandelijks 1/12 de van de totale som.

- Sommige jongeren vertrekken niet met lege handen van thuis uit. Ze hebben al wat gespaard door hun vakantiejobs of kregen een bepaald bedrag van hun ouders mee voor de inrichting van hun appartement enz. Deze leerlingen mogen een bedrag invullen bij 'startbudget'.

- Een bepaalde som wordt best voorzien voor 'grotere uitgaven', zoals een stofzuiger of een microgolfoven of ...

Verschillende stappen

STAP 1

De leerkracht stelt samen met de leerlingen een lijst op van alle categorieën van uitgaven (zie schema).

STAP 2

De leerlingen maken de persoonlijke oefening: 'Hoeveel zou ik maandelijks nodig hebben om te leven zoals ik wil?'

Hiervoor mogen ze in groepjes werken. Er ontstaan gegarandeerd discussies rond hoeveel geld ze aan voedsel of kleren willen uitgeven. De ervaring leert dat leerlingen vaak op zeer hoge bedragen uitkomen, gemiddeld op zo'n 1.700 euro per maand!

Als iedereen zijn eigen oefening gemaakt heeft, wordt er best wat ruimte gelaten voor gesprek.

STAP 3

In de volgende kolom komt bovenaan het bedrag van een gemiddeld inkomen, met betrekking tot de richting waarin

wordt les gegeven. Voor een alleenstaande, net afgestudeerde persoon met een A1 – diploma kan je bv. het bedrag van 995 euro netto per maand nemen (1.385 bruto per maand). Dit is het beginnersloon voor iemand die werkzaam is in de sociale sector. Voor een alleenstaande, net afgestudeerde persoon met een A2 – diploma kan je het bedrag van 820 euro netto per maand nemen (1.180 bruto per maand). Dit is het beginnersloon voor iemand die werkt als administratief medewerker. Deze bedragen kunnen uiteraard nog zeer sterk verschillen per sector. Om de bedragen nog juister af te stemmen op de gevolgde studierichting, kan de leerkracht steeds contact opnemen met een sociaal secretariaat om daar naar de exacte beginlonen te vragen.

De opdracht voor de leerlingen is duidelijk: ze mogen niet meer uitgeven dan ze verdienen! Voor de meeste betekent dit dat ze flink zullen moeten snoeien in hun eerste kolom. Ze moeten zelf beslissen waar ze deze 'besparingen' toepassen. Ook na deze ronde wordt wat ruimte gelaten voor gesprek.

STAP 4

In de laatste kolom komt bovenaan het bedrag van een leefloon voor een alleenstaande.

Een leefloon?

Vanaf 1 oktober 2002 vervangt de nieuwe wet 'recht op maatschappelijke integratie', de oude wet op het bestaansminimumwet van 1974. Net zoals deze oude bestaansminimumwet, voorziet de nieuwe wet in een uitkering voor mensen die geen inkomen hebben. Die uitkering heet leefloon in plaats van bestaansminimum. Zij werd op verschillende vlakken aangepast:

- Het bedrag werd sinds 1 januari 2002 met 4% verhoogd.
- Samenwonende echtgenoten hebben nu elk een individueel recht op een leefloon.
- Vreemdelingen ingeschreven in het bevolkingsregister hebben voortaan ook recht op maatschappelijke integratie.
- Voor wie jonger is dan 25 jaar, geeft de wet tal van nieuwe

kansen en mogelijkheden om bv. aan een betaalde job te geraken, om terug naar school te gaan of te studeren, ...

Enz.

Meer uitleg over (de voorwaarden en bedragen van) het leefloon vind je op:

- www.begroting.be/leefloon/gids.pdf
- www.jongereninformatie.be/pages/centen

Bij deze oefening gaan we uit van het leefloon van een alleenstaande persoon, dat 583,66 euro bedraagt.

De opdracht luidt hetzelfde als bij stap 3: de leerlingen mogen niet meer uitgeven dan ze hebben.

Voor de leerlingen wordt het snel duidelijk: eigenlijk kan je hiermee geen menswaardig leven leiden. Bij de minste onvoorziene uitgaven kom je in de problemen, ruimte voor extraatjes zijn er niet enz.

STAP 5

Link met het boek

De familie Van den Brande heeft verschillende inkomsten. De leerlingen proberen klassikaal de verschillende bronnen op een rijtje te zetten. De leerkracht noteert deze op het bord. De leerlingen proberen individueel achter iedere vorm van inkomsten een bedrag te plakken dat toepasbaar is op deze familie. De meeste leerlingen hebben immers geen flauw idee van de budgetten, waarmee mensen met een vervangingsinkomen moeten rond komen. Zeker na het maken van deze budgetoefening gaan ze de waarde van een bepaald bedrag concreter ingevuld krijgen.

- het pensioen van vava
- de invaliditeitsuitkering van pa
- de kinderbijslag
- het zwartwerk van ma (vier halve dagen)

UITGAVEN VOOR ...	net afgestudeerd €	leefloon € 583,66
Startbudget	...	
Woning: huren of afbetalen	215 (kamer) / 320 (app.)	
Energie: verwarming, koken, elektriciteit, water, ...	50	
Voeding	150	
Kleding	75	
Hygiëne (persoonlijk en huis)	15	
Verzekering, met een minimum van brand en ziekte en ev. andere	10	
Vervoer, ev. auto met verzekering, brandstof, onderhoud, afbetaling, ... Anders: trein, bus, brommer...)	75	
Communicatie (telefoon, GSM, internet, ...)	20	
Ontspanning, hobby & sociaal leven	100	
Radio- en tvdistributie	12	
Medische kosten	80	
Grotere uitgaven, bv. stofzuiger	20	
Onvoorziene uitgaven	...	
TOTALE SOM:	€ 927 (app)	

Berekening van de bedragen

- het pensioen van vava

Het overlevingspensioen voor een alleenstaande persoon bedraagt € 9.284,17 per maand. We weten dat vava ooit als slagersknecht gewerkt heeft, maar niet voor hoelang of hoeveel hij daar ooit verdiend heeft. Bij de berekening gaan we uit van het minimumbedrag.

- de invaliditeitsuitkering van pa

De berekening van deze uitkering is moeilijk correct te maken, door de beperkte gegevens die we bezitten. Pa krijgt deze uitkering omwille van een arbeidsongeval. Bij de berekening van deze uitkering wordt rekening gehouden met het percentage van blijvende arbeidsongeschiktheid. Het laagste bedrag, met een blijvende ongeschiktheid van minder dan 10%, is € 62,60. Wanneer de ongeschiktheid tussen de 10 en de 35 % ligt, krijg je € 91,18 enz.

- de kinderbijslag

De gewone kinderbijslag per maand bedraagt

voor het eerste kind	€ 72,61
voor het tweede kind	€ 134,35
voor het derde kind en volgende (x 4 kinderen)	€ 200,59
som:	€ 1.009,32

Voor kinderen van ouders die meer dan een 6 maanden werkloos zijn, bestaat een supplement

voor het eerste kind	€ 36,96
voor het tweede kind	€ 22,91
voor het derde kind en volgende (x 4 kinderen)	€ 4,02
som:	€ 75,95

Dit brengt de totale som van de kinderbijslag op € 1.085,27. Let op: dit is slechts een eerste berekening op basis van de

gegevens die we over de verschillende personages bezitten. Er bestaan nog tal van andere supplementen en bedragen, bv. voor kinderen van invalide werknemers, kinderen met een bepaalde leeftijd enz. Om de berekening echt volledig te maken, zouden we het volledige inkomensplaatje moeten kennen, exacte geboortedata enz.

- het zwartwerk van ma (vier halve dagen)

Als hulp in het huishouden zal ma dagelijks ongeveer 25 à 30 euro krijgen voor vier uren werk.

Meer informatie over de verschillende bedragen en de berekening ervan, vind je op www.socialsecurity.fgov.be. Dit is de site van de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid van België.

Ook Sandy verdiende af en toe een kleine beetje zakgeld. Wie weet nog op welke manier?

Door de verkoop van kleding (afkomstig van dokter Vanhaverbeke) aan de tweedehandswinkel.

De leerlingen vertellen over hun ervaringen met een tweedehandswinkel.

Kennen de leerlingen de werking van een tweedehandswinkel (kringloopwinkel)?

Hebben ze er al eens iets gekocht of net iets naartoe gebracht?

Kennen ze een winkel in de buurt?

STAP 6

Als afsluiter...

De leerlingen lezen als afsluiting een brief van Frederik De Meester, alias Dikke Freddy. Met deze brief (opgenomen in bijlage 10) wordt het stuk van de budgetoefening afgerond.

Freddy is arm en vaak dakloos. Café De Nachtegael is dan zijn

thuishaven. Sinds 2000 verblijft Freddy in de gevangenis. In zijn brieven klaagt hij de wantoestanden aan die hem en zijn lotgenoten treffen.

'Brieven van Dikke Freddy' is sinds 1993 een column in Alert, een tijdschrift over zorg, welzijn en politiek. Erik Vlamincx kent veel Dikke Freddy's. Hij was van 1984 tot 1995 projectleider en straathoekwerker in de thuislozenzorg. Dat zorgde voor een band voor het leven.

Een aantal van zijn brieven werd gebundeld in het boek 'Brieven van Dikke Freddy', Erik Vlamincx, Uitgeverij Van Halewyck - Leuven, 2002. Dit boek is nog steeds te koop in de boekhandel.

Deel 4: _____

Achtergrondinformatie voor de leerkracht

4.1 De auteur van het boek

Kristien Dieltiens schrijft verhalen sinds ze kon schrijven en tekende erbij van zodra ze haar potlood langer dan vijf minuten kon vasthouden. Woorden en taal zijn beeld en geest voor Kristien Dieltiens. Ze genoot een kunstzinnige en pedagogische opleiding.

Kristien werkt bijna 30 jaar intensief met kinderen en gaat reeds verschillende jaren op vraag vertellen in heel het land. Ze houdt van verhalen die voor alle leeftijden geschikt zijn. Vaak over gevoelige onderwerpen die moeilijk in woorden te vangen zijn. Kinderen zijn voor haar de belangrijkste mensen ter wereld. Boeken schrijven voor jonge mensen is volgens haar een beetje voor God spelen. Het is een wereld creëren waarin de jonge mens en het kind erkend worden. Deze jonge mensen zijn immers de toekomst. Ze hebben recht op eigen idealen en eigen meningen. Via de literatuur komen ze in aanraking met een wereld die 'grenzen-loos' is. Een wereld die deuren opent in de ontwikkeling van hun denken, hun voelen en hun handswijze. Want woorden zijn magisch. Via woord en beeld wil Kristien hen stukjes wereld tonen.

Kinderen en jongeren leveren de grondstoffen en de inspiratie voor al haar boeken. Een boek schrijven wordt het resultaat van jaren inzet, van verdieping, onderzoek, gesprekken en ervaringen. Sinds jaren illustreert ze ook tijdschriften, kaartontwerpen, nieuwjaarsbrieven, uitnodigingen enz.

Haar eerste jeugdroman 'Olrac' werd vrij snel vertaald in het Duits en won in 2002 de Vlaamse Kinder- en Jeugdjury. In augustus 2003 ontving Kristien de tweejaarlijkse literatuurprijs van de provincie West-Vlaanderen voor gepubliceerde korte proza met haar boek 'De smaak van rood'.

Kristien Dieltiens is geboren in 1954 te Antwerpen en uitgeweken naar Beernem (bij Brugge) waar ze woont samen met haar man, 5 kinderen, 2 eenden, 2 ganzen, een hond, 4 poezen, 2 konijnen, 77 kippen, 19 hanen, 3 goudvissen en elke zomer dezelfde boerenzwaluwen.

4.2 Armoede uitsluiten & Welzijnszorg

Welzijnszorg vzw is al meer dan 30 jaar actief in de aanpak van armoede en sociale uitsluiting in eigen land. Onder het motto 'armoede uitsluiten' voert Welzijnszorg jaarlijks campagne van oktober tot december. Tijdens deze periode vragen wij aandacht voor mensen die in armoede leven, steeds vanuit een andere invalshoek. Het werk van Welzijnszorg wordt gerealiseerd via een aantal pijlers:

Sensibiliseren

Ieder jaar opnieuw levert Welzijnszorg een brede waaier educatief materiaal voor jongeren, onderwijs, verenigingen en parochies.

Fondsen werven

Tijdens de campagne verzamelt Welzijnszorg financiële middelen voor lokale projecten die armoede bestrijden.

Actie & Politiek werk

Met brede en originele petitie-acties werkt Welzijnszorg aan structurele maatregelen om armoede uit te sluiten. Welzijnszorg spreekt instanties en beleidsverantwoordelijken aan op hun verantwoordelijkheid. Samen met campagnepartners volgt Welzijnszorg de politieke maatregelen op om het beleid echt te veranderen.

Concrete solidariteit in verbondenheid

Plaatselijke vrijwilligers in scholen, parochies, verenigingen en regio's maken het werk van Welzijnszorg waar. Deze mensen zijn vaak zeer geëngageerd op vele terreinen, maar vanuit een sterke visie bouwen ze mee met Welzijnszorg aan een betere wereld. Op meer dan 80 plaatsen in Vlaanderen worden armen en niet-armen samengebracht in Welzijnsschakels, waar ze samen armoede en sociale uitsluiting aanpakken.

De steun voor armoede- en welzijnsprojecten is broodnodig. Welzijnszorg stimuleert jaarlijks meer dan 200 projecten en werkingen in Vlaanderen en Brussel, die actief zijn op het vlak van het bestrijden van armoede en sociale uitsluiting. De steun voor deze projecten is belangrijk.

- Ze bieden concreet hulp aan mensen die door armoede en sociale uitsluiting getroffen worden.

- Deze projecten maken arme mensen weerbaarder en zelfstandiger.

- Vele initiatieven verrichten baanbrekend werk en nemen het voortouw bij het signaleren van nieuwe noden die bij de gangbare publieke opinie nog niet gekend zijn.

Op de website van Welzijnszorg vind je een overzicht van alle projecten die Welzijnszorg steunt.

Concrete solidariteit

De steun van al deze projecten is enkel mogelijk door de vele private giften die Welzijnszorg ontvangt. Heel wat mensen, maar ook scholen en oudercomités betonen hun financiële solidariteit. Sommige scholen hebben een lange traditie in het organiseren van financiële acties.

Een greep uit de mogelijkheden:

- sponsordictee
- lesmarathon
- kunstveiling
- sponsor loop- en fietstocht
- toneelvoorstelling
- rommelmarkt
- muntenslang, -tapijt
- kruiswoordraadselpuzzel
- Vlaamse kermis
- een recordpoging

De ingezamelde gelden worden dan rechtstreeks overgemaakt aan Welzijnszorg. Naargelang de inhoudelijke criteria en de financiële behoefte worden die middelen verspreid naar de lokale projecten. Een gespreide solidariteit is troef!

Meer informatie krijg je bij Welzijnszorg vzw, Huidevettersstraat 165, 1000 Brussel, tel 02 502 55 75. Rekeningnummer: 000-0000003-03 (met vermelding van de naam van de school).

4.3 www.armoede.be

Armoede.be is een digitaal verzamelpunt van informatie over armoede en armoedebestrijding in ons land. De site bestaat uit een tiental rubrieken, die een bom van informatie bevatten rond armoede en over de manier waarop de overheid deze probeert te bestrijden. Je vindt er je weg doorheen de verschillende so-ciale overheidsinstellingen en de site biedt ook een degelijk overzicht van de verschillende wetgevende initiatieven inzake armoedebestrijding.

Wat armoede nu eigenlijk inhoudt, en op welke manier het je leven kan beïnvloeden, wordt duidelijk uitgelegd op de introductiepagina. Verder vind je er de kringloop van de armoede in terug en een verhelderende Flash-animatie waarin duidelijk wordt gemaakt hoe moeilijk leven met een laag inkomen wel is.

Het dossier Thema's gaat dieper in op de verschillende aspecten van de armoedeproblematiek, zoals werk, onderwijs of gezondheid. De artikels worden meestal aangevuld met statistische gegevens, data uit officiële rapporten en links naar andere armoedesites.

Deze stek ontstond uit een samenwerkingsverband tussen vijf organisaties: Cera Foundation, Welzijnszorg, het Vlaams Forum van verenigingen waar armen het woord nemen, Vivre Ensemble en IGOA, en zeven adviserende verenigingen.

Bijlage 1   Controletoets 'Bloemen op de muur' (Kristien Dieltiens)

1. Heeft dit boek je aangegrepen? Waarom (niet)? Leg uit. /1

---

2. Verklaar de titel van het boek. Let op: er zijn verschillende betekenislagen. /1,5

---

3. Welk beroep hebben Bart Van Sevenant en Katrien Vervloet? Leg uit. /1

---

4. Vertelperspectief. Vergelijk bij elk hoofdstuk telkens de eerste alinea met de rest van de tekst. Wat valt je op?
Met welke vertelstandpunten hebben we te maken?

---

5. a) Kan je Kevins gedrag verklaren? Waarom is hij zo teruggetrokken? /1
 Waarom blijft hij liever weg van school en van huis?
- b) Op een bepaald moment in het verhaal lijkt Kevin even open te bloeien. Wanneer? /0,5
- c) Waarom zijn de puppies zo belangrijk voor hem? /1

---

6. Waarom verscheurt Sandy Alex' brief? Wat vind je van haar beslissing? /2

Bijlage 2 Adressen Regionale Diensten Welzijnszorg vzw

Antwerpen

Pastorijstraat 37
2060 Antwerpen
T. 03 217 24 90
F. 03 217 24 99
antwerpen@bdwzz.be

Vlaams-Brabant / Mechelen

Varkensstraat 6
2800 Mechelen
T. 015 29 84 58
F. 015 29 84 80
mechelen@bdwzz.be

Limburg

Tulpinstraat 75
3500 Hasselt
T. 011 24 90 20
F. 011 23 16 54
hasselt@bdwzz.be

Brussel

Huidevettersstraat 165
1000 Brussel
T. 02 213 04 73
F. 02 502 81 01
bdwzz.brussel@broederlijkdelen.be

Oost-Vlaanderen

Sint Salvatorstraat 30
9000 Gent
T. 09 269 23 40
F. 09 269 23 49
gent@bdwzz.be

West-Vlaanderen

Oostnieuwkerksesteenweg 51
8800 Roeselare
T. 051 26 56 25
F. 051 26 56 48
roeselare@bdwzz.be

Bijlage 3 De 'Miss en Mister Solidarity' verkiezing

Vul volgende vragen waarheidsgetrouw in en bereken zelf je score.

1. Als ik op straat een bedelaar zie,

- a. kijk ik de andere kant op en loop voorbij.
- b. zal ik alleen iets geven, als hij muziek maakt.
- c. haal ik soms wat kleingeld uit mijn zakken en geef het hem.

2. Ik volg de actualiteit

- a. door elke dag naar het journaal te kijken en soms de krant te lezen.
- b. door af en toe naar het nieuws te kijken.
- c. niet.

3. Mensen die deelnemen aan betogingen en manifestaties voor een goed doel vind ik

- a. naïef.
- b. bewonderenswaardig, omdat ze opkomen voor de belangen van een ander.
- c. hypocrieten, die in de eerste plaats voor hun eigen belang op komen of om dat van hun kinderen.

4. In deze leuze vind ik mij het beste terug:

- a. Wie niet slim is, is dom.
- b. Wie niet slim is, is gezien.
- c. Wie niet slim is, moet op de steun van anderen kunnen rekenen.

5. Ik ga naar de Wereldwinkel...

- a. omdat ze daar lekkere chocolade hebben.
- b. uit respect voor mensen uit de Derde Wereld.
- c. Euh, pardon? Ik ken wel de GB, de Aldi...

6. Ik speel graag...

- a. patience.
- b. strippoker.
- c. open kaart.

7. Minderjarige vluchtelingen

- horen thuis in gesloten instellingen. Dat schrikt anderen af en dan blijven ze van de straat.
- zou ik thuis voor een beperkte periode willen opvangen.
- moeten zo snel mogelijk met hun ouders weer naar hun geboorteland.

8. Wie werkloos is,

- moet onvoorwaardelijk kunnen rekenen op minimale steun.
- moet dringend nieuw werk zoeken.
- mag enkel een vergoeding krijgen als hij/zij zich omschoolt.

9. Dat er mensen in onze samenleving zijn, die beroep moeten doen op voedselbedeling

- is een schandaal. Dit zou in onze huidige samenleving niet meer mogen bestaan!
- is erg. Gelukkig zijn er heel wat mensen die hen voedselpakketten brengen en kunnen ze genieten van onze voedseloverschotten.
- is het bewijs dat veel mensen niet weten om te gaan met hun geld en boven hun stand leven.

Welke type ben jij?

tussen de 34 - 45 punten

Proficiat! Jij eindigt vast en zeker bij de eerste 5 kandidaten. Solidariteit staat al je hele leven in je handpalm gegrift. De mensen uit je vriendenkring mogen van geluk spreken! Vraag voor alle zekerheid ook hun score eens op.

tussen de 21 - 33 punten

Een goed mens, dat is duidelijk. Hier en daar bezit je echter nog wat twijfels en leven er nog wat remmingen. Hier valt echter aan te werken. Neem daarom onmiddellijk contact op met de dichtsbijzijnde Miss of Mister Solidarity voor enig advies en goede raad. Je zal er alleen maar gelukkiger om worden.

tussen de 9 en de 20 punten

Kijk. Het is best mogelijk dat 'naastenliefde' één van je verborgen talenten is, zoals je er nog een paar andere hebt. Ze zitten echter wel zeer diep. Graven maar!

-9 of + 45 punten?

Opnieuw tellen!!

De scores:
vraag 1. a1, b3, c5; vraag 2. a5, b3, c1; vraag 3. a1, b5, c1; vraag 4. a.1, b1, c5; vraag 5. a3, b5, c1; vraag 6. a1, b3, c5; vraag 7. a1, b5, c3; vraag 8. a5, b1, c3; vraag 9. a5, b3, c1.

Bijlage 4 Kennismaking met de personages

Familie Van den Brande

Vava

Ma

Pa

Jordy

Wesley

Sandy

Kevin

Brian en Jason

Huisdieren

Andere personages

Kahled

Alex

Dikke Dré

Roger

Mijnheer Vanhaverbeke

Bart Van Sevenant en Katrien Vervloet

Vanneste en Versype

Bijlage 5   Groepswerk rond de sociale kaart van de gemeente

Vragen bij het boek: Bloemen op de muur

In de familie van Sandy komen er regelmatig twee mensen over de vloer om hen te helpen met hun financiële situatie.

1. Wat is het beroep van Bart Van Sevenant en van zijn opvolger Katrien Vervloet?

---

2. Weke concrete tips geven ze aan de familie van Sandy? Wat raden ze hen aan om hun schuldenberg kleiner te maken?

---

3. Met welke instanties of organisaties komt de familie Van den Brande allemaal in aanraking en waarom hebben ze hiermee te maken?

---

4. Met welke organisaties zou de familie nog allemaal contact kunnen opnemen om hun situatie te verbeteren?

Opdrachten groepswerk _____

→ Voorbereidend werk

1. Neem de folders van de verschillende organisaties, instanties en verenigingen door. Noteer hier je top drie van deze organisaties. Op nummer 1 schrijf je de organisatie die je het liefst wil bezoeken.

TOP 3

1. _____
2. _____
3. _____

2. Zoek mensen in de klas die graag dezelfde organisatie willen bezoeken, zodat je een groepje vormt van maximum 4 personen. Noteer hieronder welke organisatie het geworden is en met wie je in de groep zit.

Organisatie: _____

Groepsleden:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

3. Neem met je groep de brochure van de gekozen organisatie door en zoek het adres, telefoonnummer en openingsuren op. Noteer ze hieronder.

Officiële gegevens: _____

_____

_____

4. Bereid een telefoongesprek met de organisatie voor door op te schrijven wat je zeker allemaal moet zeggen en afspreken. Telefoneer naar de organisatie en maak een afspraak. Voorbereiding telefoongesprek (waarom, wie, wat, waar en wanneer)

_____

_____

Datum bezoek: _____

5. Neem een kaart van de gemeente en ga na waar de organisatie gelegen is. Stippel de kortste reisweg uit. Geef een omschrijving van de reisweg in woorden.

_____

_____

6. Bereid het interview voor. Stel jezelf voor en bedenk minstens 10 vragen, die je met je groep aan de organisatie gaat stellen. Voorstelling van jezelf

_____

_____

Vragen interview

---

7. Fantaseer een fictieve situatie waarvan jullie groep denkt dat de organisatie ermee te maken krijgt.

---

8. Daarna overlopen we met de klas de vragen van iedere groep en kan het interview eventueel nog aangevuld worden met ideeën vanuit de klasgroep.

→ Eindelijk op pad

9. Ga met heel de groep naar de organisatie en neem daar je interview af. Leg ook de fictieve situatie voor aan de organisatie en vraag hoe ze te werk zouden gaan als ze met dit probleem geconfronteerd zouden worden.

10. Je kan altijd eens polsen of een rondleiding in de organisatie mogelijk is.

11. Vraag of er nog folders of ander materiaal aanwezig is dat je ter informatie mee mag nemen.

→ Het resultaat mag er zijn

12. Schrijf met je groep een verslag van ongeveer 2 bladzijden over je bezoek aan de organisatie.

Wat moet er zeker in terug te vinden zijn:

- een voorstelling van de persoon die je hebt geïnterviewd
- de verwerking van je interview
- welke personen er allemaal bij de organisatie terecht kunnen en voor welke hulp
- je persoonlijke mening over de organisatie
- eventueel: wat je er nog allemaal gedaan hebt

13. Bereid de presentatie voor met de hele groep. Heel de klas moet na deze voorstelling op de hoogte zijn van de door jou bezochte organisatie. Je mede-leerlingen moeten weten wanneer zij op de organisatie een beroep kunnen doen.

Evaluatie door de medeleerlingen van de presentatie van de andere leerlingen.

Naam van de leerling: _____

Waardeschaal: ++   zeer goed
                               +   goed
                               -    minder goed
                               --   niet goed

	++	+	-	--
Uitspraak				
Spreektoon				
Gezichtsuitdrukking				
Oogcontact				
Houding				
Belangrijke info				
Boeiend				
Overzichtelijk gebracht				
Creativiteit				

Evaluatie leerkracht a.d.h.v. observatie per leerling tijdens het groepswerk en tijdens de presentatie.

Waardeschaal: ++   zeer goed
     +   goed
     -         minder goed
     --   niet goed

Naam van de leerlingen:																				
Tijdens groepswerk																				
Sociaal																				
Doorzetting																				
Taakgerichtheid																				
Neemt initiatief																				
Leergierig																				
Kwaliteitszorg																				
Leiderschap																				
Orde																				
Tijdens presentatie																				
Articulatie																				
Intonatie																				
Gezichtsuitdrukking																				
Oogcontact																				
Houding																				
Relevantie info																				
Boeiend																				
Gestructureerd																				
Creativiteit																				

Bijlage 6 Vier manieren om naar armoede te kijken

UITSPRAKEN

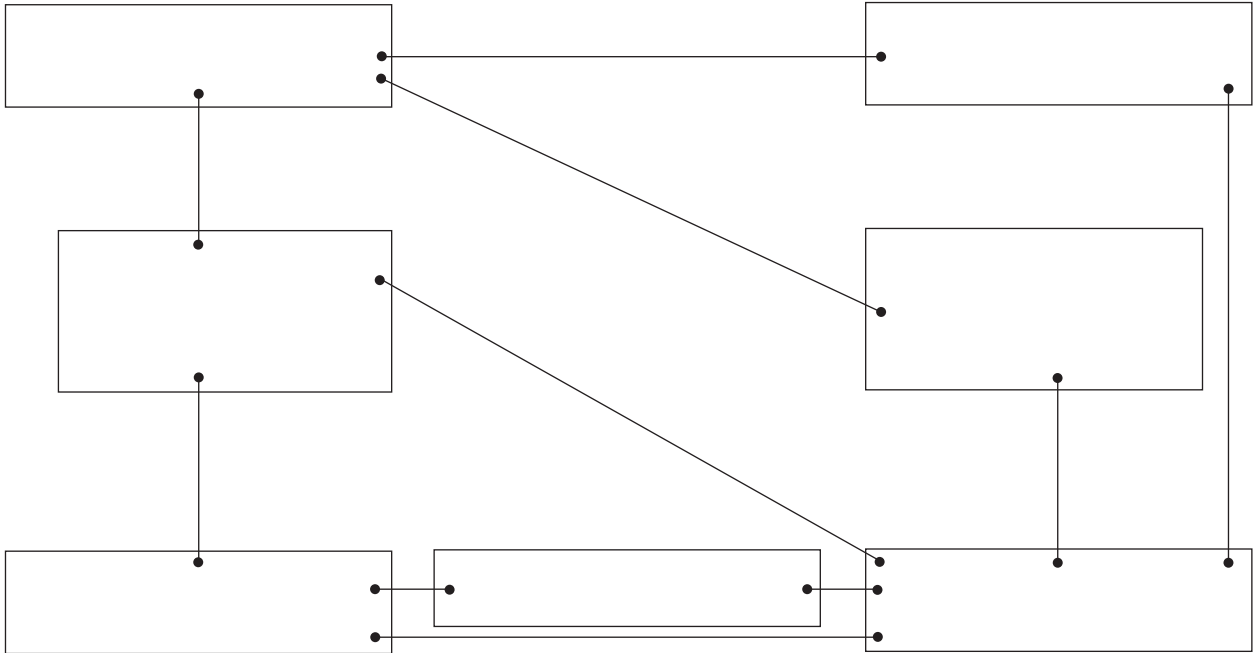
1. Ze zijn te lui om te werken en ze verkwisten hun geld maar.
2. Er worden te weinig wetten gemaakt die ten goede komen van de armen.
3. Het zal u maar overkomen, nu ligt ze weer in het ziekenhuis.
4. Als het met de economie beter gaat, komen er vanzelf nieuwe jobs.
5. Mensen die bij ons arm zijn, zijn mensen met een handicap of zieke mensen.
6. Om de gezondheid van de meest kwetsbare te verbeteren, moeten er maatregelen genomen worden.
7. Er zijn te veel armen door de werkloosheid. Er zijn te veel machines die het werk van mensen doen.
8. De pech blijft sommige mensen achtervolgen: haar tweede baby was heel klein en ziekelijk bij de geboorte.

4 MANIEREN OM NAAR ARMOEDE TE KIJKEN

	schuld	ongeval
persoon zelf	1. individueel schuldmodel	2. individueel ongevalmodel
maatschappij	4. maatschappelijk schuldmodel	3. maatschappelijk ongevalmodel

Bijlage 7 Armoede in verschillende levensdomeinen

GEZINNEN met problemen	
Slechte en ongezonde HUISVESTING	
Weinig en/of onaangepast ONDERWIJS	
Geen, gevaarlijk of minderwaardig WERK	
Vaak ZIEK	
Onvoldoende INKOMEN	
Ongezonde en eentonige VOEDING	

Bijlage 9   Budgetoefening voor de derde graad

UITGAVEN VOOR ...	wat ik wil uitgeven	inkomen €	inkomen € .....
Startbudget			
Woning: huren of afbetalen			
Energie: verwarming, koken, elektriciteit, water, ...			
Voeding			
Kleding			
Hygiëne (persoonlijk en huis)			
Verzekering, met een minimum van brand en ziekte en ev. andere			
Vervoer, ev. auto met verzekering, brandstof, onderhoud, afbetaling, ... Anders: trein, bus, brommer...			
Communicatie (telefoon, GSM, internet, ...)			
Ontspanning, hobby & sociaal leven			
TV: kabeldistributie			
Medische kosten			
Grotere uitgaven, bv. stofzuiger			
Onvoorziene uitgaven			
TOTALE SOM:			

Aan de firma Reizen Neckermann.

Antwerpen, De Wilde Wingerd,
16 april 1997

Mijne Heren,

Via opschriften op alle wilbakken in de stad kom ik te vernemen dat ik tien dagen in volpension aan de Costa Brava kan verblijven voor de prijs van 5.999 fr. Als ik goed reken, komt dat op 17.997 fr. per maand.

Ik zou mij met plezier willen inschrijven voor een levenslang verblijf in volpension aan de Costa Brava. U kent mijn reisticket staven naar De Wilde Wingerd, oprageentrum voor daklozen, alwaar ik tegemoedig verblijf en waar ik plus minus 22.000 fr. per maand moet dokken voor een krakend bed, een stinkend gemede en veel te weinig eten.

Met zakelijke hoogachtting,

De Meester Fr.

Bibliografie

- Brieven van Dikke Freddy, Erik Vlamincx, Uitgeverij Van Halewyck - Leuven, 2002
- Een leven lang leren: niet geslaagd, Achtergronddossier Campagne 2002, Welzijnszorg vzw, Brussel, 2002
- Gevangen in armoede, Achtergronddossier Campagne 2003, Welzijnszorg vzw, Brussel, 2003
- Ingekleurd, Solidariteit in het secundair onderwijs, Handleiding voor de leerkracht, Welzijnszorg vzw, Brussel, 1995
- PAV Al-arm, Welzijnszorg vzw, Uitgeverij De Boeck - Antwerpen, 2003
- Rosetta, Filmpedagogisch dossier, Welzijnszorg vzw, Brussel, 2000